

Ehdotus ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaksi vuosille 2012–2015

Ehdotus ikääntyneiden
asumisen kehittämisohjelmaksi
vuosille 2012–2015

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 16 | 2012
Ympäristöministeriö
Rakennetun ympäristön osasto

Taitto: Seela Sorvari
Kansikuva: Riitta Weijola / Vastavalo.fi

Julkaisu on saatavana vain internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

Helsinki 2012

ISBN 978-952-11-4068-6 (PDF)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)

TOIMEKSIANTO

Hallitusohjelman hyvinvointipolitiikkaa koskevassa osassa todetaan, että ”ikäihmisille järjestetään tarpeen mukaisia asumisvaihtoehtoja ja kuntouttavia palveluja ikähoivatyöryhmän ehdotusten pohjalta. Laaditaan poikkihallinnollinen ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma. Huolehditaan myös laitoshoidon tarpeen mukaisesta saatavuudesta”. Asuntopolitiikan kohdalla mainitaan, että ”laaditaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma. Edistetään hissirakentamista, asuntojen korjaamista sekä rakennuskannan esteettömyyttä ja turvallisuutta. Vanhusten ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustuksen riittävyys turvataan.”

Ympäristöministeriö asetti 2.1.2012 työryhmän valmistelemaan ehdotusta ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaksi vuosille 2012–2015. Tavoitteena oli valmistella ehdotus hallitusohjelman mukaiseksi ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaksi ja tehdä siihen liittyvä toimintasuunnitelma. Työryhmän tuli ottaa huomioon valtioneuvoston asuntopoliittisen toimenpideohjelman linjaukset.

Työryhmän tehtävänä oli:

- käydä läpi ikääntyneiden asumisen kehittämisen keskeisiä haasteita olemassa olevan ja uuden asuntokannan näkökulmasta sekä palveluasumisen ja asumista tukevien palvelujen osalta,
- tehdä ehdotus ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaksi vuosille 2012–2015,
- tehdä suunnitelma kehittämisohjelman toteuttamiseksi, erityisesti valtionhallinnon toimijoiden osalta.

Työryhmä käsitteli ikääntyneiden asumiseen liittyviä tarpeita, asuinoloja, asumisratkaisuja ja asumista tukevia palveluja, mutta kotihoito ja -palvelut rajattiin kokonaan tarkastelun ulkopuolelle.

Työryhmän puheenjohtaja toimi asuntoneuvos Raija Hynynen ympäristöministeriöstä.

Työryhmään kuuluivat yliarkkitehti Erja Väyrynen (ympäristöministeriö), erikoistutkija Mikael Åkermarck (liikenne- ja viestintäministeriö), kehitysjohtaja Ulla-Maija Laiho (työ- ja elinkeinoministeriö), ylitarkastaja Vesa-Pekka Tervo (sisäasiainministeriö), sosiaalineuvos Päivi Voutilainen (sosiaali- ja terveysministeriö), erityisasiantuntija Saara Nyyssölä (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA), valmistelupäällikkö Hilppa Tervonen (Raha-automaattiyhdistys), erikoistutkija Seija Muurinen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL), asiantuntija Sanna Sairanen (Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus TEKES), johtava asiantuntija Marja Illi (Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra), asuntoasiantuntija Laura Hassi (Suomen Kuntaliitto), asuntoasiainpäällikkö Ari Juhani (Lahden kaupunki), johtaja Aija Tasa (Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI), pankinjohtaja Jouni Lehtinen (Suomen Kiinteistöliitto ry), toiminnanjohtaja Marja-Liisa Kunnas (Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry), Esa Fagerlund (Suomen Senioriliike ry).

Pysyvinä asiantuntijoina olivat arkkitehti, tekn. lis. Kirsti Pesola (Vanhustyön keskusliitto), tutkija, HTL Katariina Välikangas (Sosiaalikehitys Oy) ja yliarkkitehti

Helinä Kotilainen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL). Työryhmän sihteereinä toimivat erityisasiantuntija Tuula Tiainen (ympäristöministeriö) ja ylitarkastaja Katja Tommila (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA).

Valmistelutyön tukena toimi kolme alatyöryhmää: a) olemassa olevan asunto- ja rakennuskannan kehittämisryhmä, b) uusien asumisratkaisujen ja palveluasumisen fyysisten ratkaisujen kehittämisryhmä sekä c) asumista tukevien palvelujen, palvelurakenteen ja kuntien strategoiden ryhmä. Alaryhmien kokoonpano on kuvattu raportin lopussa.

Työryhmä luovuttaa ehdotuksensa ympäristöministeriölle ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaksi vuosille 2012–2015. Ehdotukseen liittyy työ- ja elinkeinoministeriön edustajan Ulla-Maija Laihon eriävä mielipide.

Helsingissä 13. elokuuta 2012

Raija Hynynen

Erja Väyrynen

Mikael Åkermarck

Ulla-Maija Laiho

Vesa-Pekka Tervo

Päivi Voutilainen

Saara Nyysölä

Hilppa Tervonen

Seija Muurinen

Sanna Sairanen

Marja Illi

Laura Hassi

Ari Juhani

Aija Tasa

Jouni Lehtinen

Marja-Liisa Kunnas

Esa Fagerlund

Kirsti Pesola

Katariina Välikangas

Helinä Kotilainen

Tuula Tiainen

Katja Tommila

SISÄLLYS

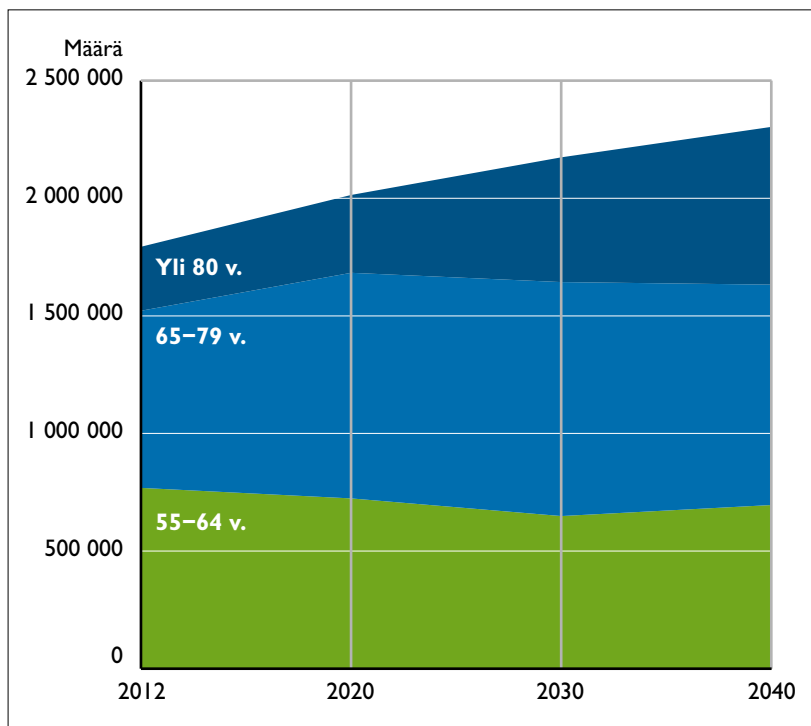
Toimeksianto.....	3
Sisällys	5
1 Ikääntyneet ja asuminen.....	7
1.1 Ikääntyneiden määrä ja toimintakyky	7
1.2 Ikääntyneiden asumisen nykytilanne	10
1.3 Asuinympäristöt.....	13
2 Haasteita ikääntyneiden asumisessa.....	14
2.1 Esteettömyys, turvallisuus ja elinkaariajattelu	14
2.2 Kotihoidon mahdollistaminen ja muistisairaana kotona asuminen.....	15
2.3 Hyvinvointi-, turva- ja viestintäteknologian käyttö	15
2.4 Ennakointi ja ennaltaehkäisy	16
3 Näkökulmia ikääntyneiden asumisolojen parantamiseen	17
3.1 Valtion asuntopolitiikan rooli	17
3.2 Esteettömyyden parantaminen ja asuntojen korjaaminen	18
3.3 Kuntien toiminta ikääntyneiden asumisessa.....	19
3.4 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista	20
3.5 Palvelualuemallin kehittäminen	21
3.6 Kiinteistöhuollon palveluliiketoiminta ja vapaaehtoistyö ikääntyneiden asumisen tukena	22
4 Työryhmän ehdotukset	24
4.1 Toimenpide-ehdotukset	28
4.2 Toimeenpanosuunnitelma	29
5 Ohjelman vaikutukset.....	36
5.1 Ohjelman toteutukseen tarvittava rahoitus.....	36
5.2 Ohjelman kautta saavutettavat hyödyt.....	37
Lähteet	39
Valmistelutyön alatyöryhmät.....	40
Eriävä mielipide	41
Liitteet	43
Liite 1. Kerrostalot hissien suhteen	43
Liite 2. ARAn hissiavustus, avustus liikkumisesteiden poistamiseen ja vanhusten ja vammaisten korjausavustus.....	44
Liite 3. Ikääntyneiden asumiseen ja palveluihin liittyvän tutkimus- ja kehittämisrahoituksen lähteitä	48
Kuvailulehti	51
Presentationsblad.....	52

1 Ikääntyneet ja asuminen

1.1

Ikääntyneiden määrä ja toimintakyky

Suomen väestörakenteen muutos on nopea tulevina vuosina. Vuoden 2011 lopussa oli yli 65-vuotiaita lähes 980 000 (18,1 % koko väestöstä) ja yli 85-vuotiaita 119 000 (2,1 % koko väestöstä). Tilastokeskuksen ennusteen mukaan vuonna 2030 on yli 65-vuotiaita 1 525 000 (26 %) ja yli 85-vuotiaita 242 000 (4 %). Erityisesti iäkkäiden osuus kasvaa voimakkaasti eliniän pitenemisen ja suurten ikäluokkien vaikutuksesta.

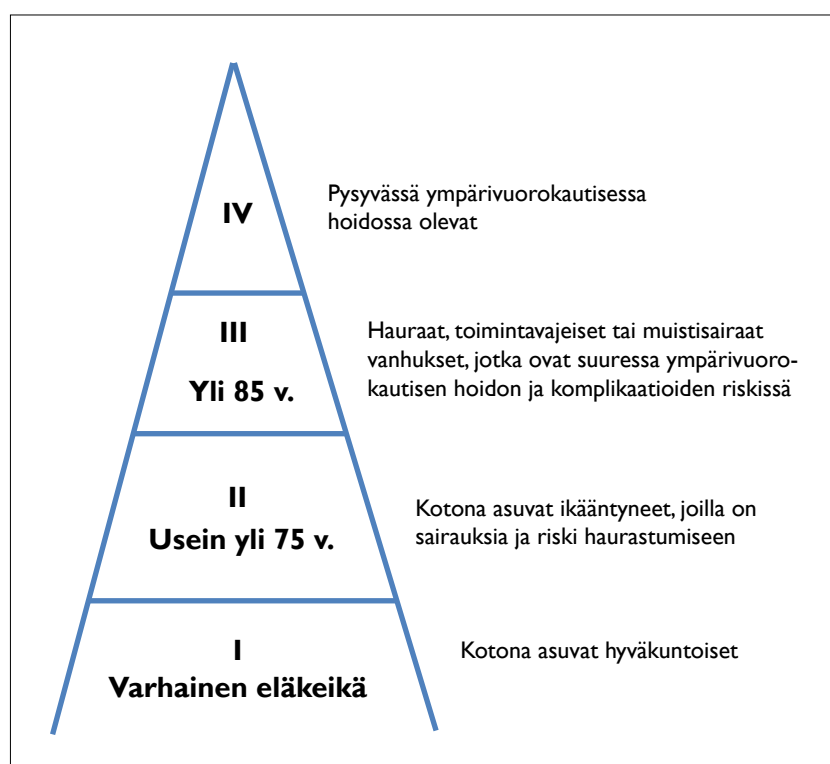

Kuva 1. Ikääntyneiden määrän kehitys vuosina 2012–2040.

lääkäiden määrän kasvu merkitsee palvelutarpeiden kasvua, mutta tarpeiden kasvu riippuu paljon toimintakyvyn muutoksista. Toimintakyky koostuu kokonaisuudesta, johon vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi kehon toiminnot ja rakenteet, lääketieteellinen terveydentila, aikaisemmat suoritukset, osallistuminen ja muut yksilölliset tekijät sekä ympäristötekijät.

lääkäiden henkilöiden toimintakyvyn vaje ilmenee yksilöllisesti ikään liittyvän raihaistumisen ja sairauksien seurauksena. Parinkymmenen viime vuoden aikana iäkkäiden ihmisten toimintakyky on parantunut ja he ovat aikaisempaa terveempiä. Hyvin vanhojen ihmisten toimintakyky ei kuitenkaan ole seurannut tätä kehitystä. Kun suurin osa hyvin vanhaksi eläneistä ihmisistä tarvitsee apua arjen sujumiseen, lisää tämä tulevaisuudessa palvelujen tarpeessa olevien määrää. (Jylhä 2008, Sulander ym. 2007.)

Arjesta suoriutuminen on hyvän elämän perusta ja sitä voidaan arvioida useista näkökulmista. Yleensä ikääntymiseen liittyvä hauraus ilmenee aluksi kodin ulkopuolella liikkumiseen tai asioiden hoitamiseen liittyvänä avun tarpeena. Tällaisiin päivittäisiin toimintoihin kuuluvat myös kodin hoito kuten siivous, aterioiden valmistus ja pyykinpesu, puhelimen käyttö ja lääkkeitä tai hoitotoimista suoriutuminen. Arjesta suoriutumisen heiketessä avun tarvetta ilmaantuu myös henkilökohtaisista toimista suoriutumisessa. Näitä toimintoja ovat pukeutuminen, peseytyminen, liikkuminen sisä- ja ulkotiloissa sekä WC:ssä ja henkilökohtaisesta hygieniasta suoriutuminen.

Kuva 2. Toimintakykymuutosten suhteesta ikään (mukaillen Pitkälä, 2012 & 2010).

Edellä olevassa kuvassa ikääntyneet on jaoteltu neljään ryhmään toimintakyvyn, sairauksien ja avuntarpeen mukaan. Ikä on kuvassa vain viitteellinen tekijä. Yleensä 65–75-vuotiaat elävät hyväkuntoisina ja aktiivisina ikääntyneinä. Tässä vaiheessa ennaltaehkäisevät toimet ovat hyvin merkityksellisiä. 75 ikävuoden jälkeen osalla ikääntyneistä alkavat sairaudet kasaantua, osalla jo aiemmin.

Ympäri-ikäkautisen hoivan tarpeeseen vaikuttavia tekijöitä ovat toimintakyvyn vajaukset ja myös monet pitkäaikaissairaudet, erityisesti muistisairaudet, mutta myös Parkinsonin tauti, aivohalvaus ja masennus. Muita ympäri-ikäkautiseen hoivaan siirtymisen riskiä lisääviä tekijöitä ovat korkea ikä, naissukupuoli, yksin asuminen ja heikko taloudellinen asema. Arjesta suoriutumisen ongelmat voivat johtaa masennukseen, yksinäisyyteen, vähentyneeseen sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä eristymiseen ja nämä tekijät puolestaan ovat aina merkinä laajenevasta toiminnan vajauksesta. (Einiö ym. 2012.) Hieman yli puolet kaikista ihmisistä ei tarvitse kuitenkaan koko elämänsä aikana ympäri-ikäkautista hoivaa. Toisaalta merkittävä osa niistä ihmisistä, jotka tarvitsevat pitkäaikaista ympäri-ikäkautista hoivaa, tarvitsevat sitä useiden vuosien ajan. (Määttänen 2012.)

Noin 80%:lla ympäri-ikäkautisessa hoidossa (eli tehostettu palveluasuminen ja laitoshoido) olevista ihmisistä on muistioireita tai diagnosoitu muistisairaus. On arvioitu, että keskivaikeaa ja vaikeaa muistisairautta sairastavista 40% tarvitsee palveluasumista tai laitoshoidoa. Asunnon muutostöillä ja asuinolojen parantamisella voidaan tukea myös muistisairaiden kotona asumista.

Taulukko 1. Vähintään keskivaikeasti muistisairaiden arvioitu määrä.

Ikäryhmät	esiintyvyys	v. 2010	v. 2020	v. 2030	v. 2040
65–74	4,2%	21 231	30 199	28 480	25 984
75–84	10,7%	34 389	43 504	64 725	63 902
Yli 85	35,0%	39 956	57 588	84 755	137 163
Yhteensä		95 575	131 291	177 960	227 048
Palveluasumisen/laitoshoidon tarve 40%:lla		38 230	52 516	71 184	90 819

Iäkkäiden ihmisten mahdollisuus asua kotona edellyttää asuntojen ja asuin ympäristöjen huomattavaa kehittämistä esteettömyyden ja turvallisuuden suhteen. Asuntojen ja asuin ympäristöjen saavutettavuuden turvaavat lähipalvelut, hissit ja lähiympäristön muu esteettömyys ja soveltuminen kävelyyn sekä liikenneyhteydet. Iäkkäiden kotona asumista voidaan tukea kodin muutostöillä ja apuvälineillä. Myös teknologia tarjoaa mahdollisuuksia asumisen tukemiseen. Arjessa selviytymisen näkökulmasta tärkeää on myös epävirallinen ja virallinen apu, tuki ja palvelut. (Vaarama ym. 2010.)

Henkilön toimintakyky on aina vuorovaikutussuhteessa hänen toimintaympäristönsä. Sama ihminen voi olla täysin toisten ihmisten avun varassa, jos hänen ympäristönsä tukee vain heikosti toimintakykyä, mutta toisenlaisessa, hyvässä ympäristössä ja hänelle sopivien apuvälineiden avulla hän voi kyetä toimimaan itsenäisesti. Siksi asuminen ja asuin ympäristöt ovat keskeinen tekijä ikäihmisen arjen hyvinvoinnissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen (2008) valtakunnallisena tavoitteena vuoteen 2012 mennessä on, että 75 vuotta täyttäneistä henkilöistä:

- 91–92 prosenttia asuu kotona itsenäisesti tai tarpeen mukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvin,
- 5–6 prosenttia on tehostetun palveluasumisen piirissä,
- 3 prosenttia on laitoshoidossa (vanhainkodit tai pitkäaikaishoito terveyskeskusten vuodeosastoilla).

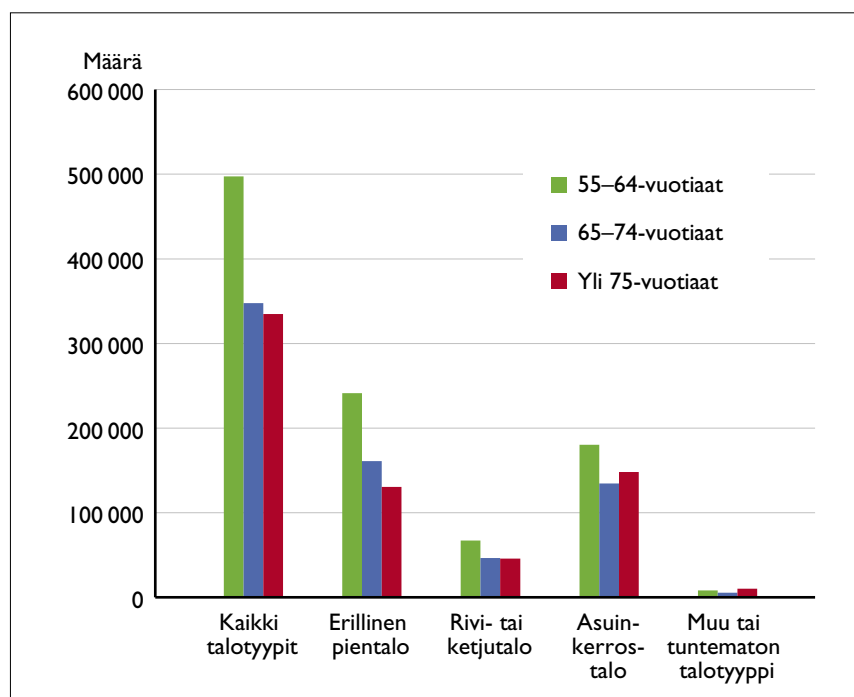
Sosiaali- ja terveysministeriö asettaa syksyllä työryhmän uudistamaan ikäihmisten palvelujen laatusuositusta ja tekemään ehdotusta sen toimeenpanoksi. Tässä yhteydessä tullaan tarkastelemaan myös iäkkäiden palvelujen rakenteita ja niitä koskevia tavoitteita.

Kunnissa on vähennetty laitoshoidoa ja tehostettua palveluasumista vastaavasti lisätty. Viime mainittu lisäys on koostunut osin vanhainkotien muuttamisesta palveluasumiseen, ns. tavallisen palveluasumisen muuttamisesta tehostetuksi ja rakentamalla uutta. Vuonna 2010 laitoshoidossa oli 4,7% 75 vuotta täyttäneistä ja tehostetussa palveluasumisessa 5,6%. Sen sijaan kotona asumisen suhteellinen osuus ei ole juurikaan noussut. Kuntien välillä on kuitenkin suuria eroja, sillä joissakin kunnissa laitoshoidoa ei enää ole, kun taas joissakin sen osuus on edelleen suuri.

1.2

Ikääntyneiden asumisen nykytilanne

Suurin osa ikäihmisistä asuu ja haluaa asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Se on myös yhteiskunnan tavoite. Vuonna 2010 yli 75-vuotiaista asui kotona 89,5%. Lähes 80% 65 vuotta täyttäneistä henkilöistä asuu omistusasunnossa. Vuonna 2010 erillisissä pientaloissa (omakotitalot) asui 45,2% ja kerrostaloissa 39,3%, loput rivitaloissa ja paritaloissa.

Kuva 3. 65 vuotta täyttäneiden asuminen asuntotyypeittäin vuonna 2010.

Vaikka Suomen asuntorakennuskanta on suhteellisen nuorta, 2/3 asunnoista on rakennettu 1960–1990-luvuilla, niin esteettömyys ei ole ollut vielä kovin vahvasti suunnittelun kriteerinä. Olemassa olevan rakennuskannan kohdalla esteettömyys on kuitenkin keskeisin tekijä rakennusten soveltumisessa ikääntyneiden käyttöön. Ensimmäisen kerran esteettömyysmääräykset ja ohjeet tulivat rakentamismääräyksiin 1970-luvulla ja tuolloin ne koskivat ainoastaan yleisön käyttöön tarkoitettuja tiloja eli käytännössä julkisia rakennuksia. Vasta 2000-luvulla Suomen rakentamismääräyskoelman osan F1 nimeksi tuli Esteetön rakennus, joka kattaa sekä asuntorakentamisen että hallinto-, liike- ja palvelutilojen rakentamisen. (Verma ym. 2012)

Esteettömien asuntojen tarve luo paineita asuntojen peruskorjaukselle, sillä kysyntään ei pystytä vastaamaan uustuotannolla. Maamme asuntorakennuskanta uusiutuu tällä hetkellä noin 1–1,5%:n vuosivauhdilla.

Kerrostalot

1960- ja 1970-luvulla rakennetut asuinkerrostalot ovat tällä hetkellä teknisesti peruskorjausvaiheessa. Asuinrakennusten peruskorjaamisvaihe on hyvä vaihe parantaa rakennuksen ja asuntojen esteettömyyttä ja turvallisuutta.

Vanhojen asuinrakennusten suurimpia haasteita ovat niiden hissittömyys tai niissä olevien hissien pieni koko. Kolmikerroksisia ja korkeampia hissittömiä kerrostaloja oli 18 766 vuonna 2010 ja niissä hissittömiä porrashuoneita yhteensä noin 42 000. Ennen asutosuunnittelun esteettömyysmääräyksiä rakennetut asuinkerrostalot ovat monessa suhteessa haasteellisia. Asunto-osakeyhtiössä on vaikeaa tehdä taloyhtiön esteettömyyden parantamiseksi tähtääviä päätöksiä. Hissin rakentaminen hissittömiin kerrostaloihin on suuri ja kallis päätös. Kuitenkin hissien rakentaminen mahdollistaa monen ikääntyneen ihmisen asumisen kotonaan pitempään ja nostaa myös asuntojen jälleenmyyntiarvoa. Vuokrataloyhtiöissä päätöksenteko on helpompaa ja siksi ne voisivat toimia edelläkävijöinä tekemällä esteettömyyskorjauksia taloissaan muiden peruskorjaustoimenpiteiden yhteydessä.

Itsenäisen suoriutumisen kannalta on tärkeää myös, että asuinrakennuksen yhteistilat ja lähiympäristö ovat esteettömät. Toisaalta hyvin pienetkin yksityiskohdat voivat olla ratkaisevia, jos ne toteutetaan huonosti. Näistä tyypillisiä esimerkkejä ovat oven avaamiseen tarvittava suuri voima ja useiden tasoerojen sijoittuminen lähelle toisiaan, esimerkiksi ulko-oven tasanne, siihen liittyvä puhdistamisritilä ja oven kynnykset.

Pientalot

Ikääntyneestä väestöstä enemmistö asuu pientaloissa, mutta asutosuunnittelun esteettömyysmääräykset koskevat pientaloja vain vähän. Tästä syystä valtaosa uusistakin pientaloista on ongelmallisia esteettömyyden kannalta. Lisäksi pientaloasumiseen liittyy haasteena kiinteistönhuoltoon liittyvät tehtävät, kuten lumenluonti ja lämmitysjärjestelmän ylläpito ja huolto.

Rintamamiestyypiset talot ovat monen ikääntyneen asumismuoto. Niissä asuintilat jakaantuvat yleensä kolmeen kerrokseen, joista pesutilat ovat kellarissa ja makuutilat yläkerrassa. Varsinaiset oleskelu- ja keittiötilat ovat pääkerroksessa. Talot ovat hankalia siinä vaiheessa, kun asukkaan toimintakyky heikkenee ja hän tarvitsee liikkumisen apuvälineitä tai avustajaa. Esimerkiksi sisäänkäynti ja sisäiset portaat ovat vaikeakulkuiset, wc-pesutilat puutteelliset ja kynnykset korkeita.

Samat haasteet koskettavat valtaosaa muistakin pientaloista. Uusien pientalojen ongelmat liittyvät yleensä siihen, että tontit ja rakennusalueet ovat entistä pienempiä ja asunnot monikerroksisia. Selviytymiskerroksen ja kevythissien jälkiasennusmahdollisuuden suunnittelu ja toteutus eivät ole vielä vakiintuneet pientaloratkaisuihin.

Palvelutalot ja senioritalot

1960-luvulta lähtien kunnat ja järjestöt rakensivat vuokrataloja puutteellisesti asuville vanhuksille. Maaseudulla talot olivat usein yksikerroksisia rivitaloja. Kaupungeissa ne olivat kerrostaloja, joissa asunnot olivat pääosin yksiöitä, joissa oli wc-suihku. Taloissa ei välttämättä ollut yhteistiloja eikä asunnoissa parvekkeita, eikä esteettömyys ollut myöskään suunnittelun lähtökohdana. Osa näistä vanhusten vuokrataloista on peruskorjattu tämän päivän vaatimusten mukaisiksi. Osan kohdalla joudutaan ratkaisemaan, onko niillä käyttöä tulevaisuudessa.

Senioritalo on 2000-luvulla kehitetty asumismuoto, jossa tavallista kerrostaloasumista markkinoidaan erityisesti ikääntyville asukkaille. Niitä on toteutettu vuokra-, asumisoikeus- ja omistusasumisena ja yleensä niissä on alaikäraja, esimerkiksi 55

vuotta. Periaatteena on, että ne ovat esteettömiä ja että suunnittelussa on otettu ikääntyneen ihmisen tarpeet huomioon. Senioritaloja on kuitenkin monenlaisia, eikä osa niistä poikkea juurikaan tavanomaisesta asuinkerrostalosta. Kun senioritalojen suunnittelulle ei ole asetettu minkäänlaisia erityisvaatimuksia, näkyy se kohteiden toteutuksen kirjavuutena. Siksi kaikki senioritalot eivät olekaan esteettömiä, vaikka ne onkin toteutettu nykyisen asuntosuunnittelun aikana. Joissakin on yhteisiä tiloja, kahvila- ja ruokapalveluja sekä muita palveluja. Senioritalot sijaitsevat keskeisellä paikalla, lähellä yleisiä palveluja tai lähellä vanhusten palvelukeskusta tai palvelutaloa.

Palvelutaloja on rakennettu 1970-luvun loppupuolelta lähtien, erityisesti 1990–2000-luvuilla niitä rakennettiin runsaasti. Tuolloin palvelutalot sisälsivät palveluasuntoja, yhteisiä tiloja asukkaiden käyttöön sekä mahdollisen yhden tai useamman ryhmäkodin. Ryhmäkodilla tarkoitettiin yleensä yksikköä muistisairaille henkilöille. Asuntojen tuli olla 40 m² sisältäen tupakeittiön, makuuhuoneen sekä wc-pesutilan, jonne tuli olla käynti makuuhuoneesta.

Lähes kaikki uusi palveluasuminen on tehostettua palveluasumista, jossa henkilökuntaa on paikalla koko ajan. Myös olemassa olevaa ”tavallista” palveluasumista muutetaan ympärivuorokautista hoivaa antavaksi palveluasumiseksi.

Ympärivuorokautista hoivaa tarvitaan ensisijaisesti vaikeasti muistisairaille henkilöille, mutta myös fyysisesti huonokuntoisille henkilöille ja psykogeriatrisille hoidettaville silloin, kun heidän toimintakykynsä ja sairautensa eivät mahdollista kotona asumista runsaankaan kotihoidon turvin. Tehostetun palveluasumisen yksiköiden tilat vaihtelevat. Osa on entisistä vanhainkodeista muutettuja, osa peruskorjattuja ja osa ryhmäkodeiksi suunniteltuja ja muita pienimuotoisia yksiköitä.

Ryhmäkodeissa asukkaan omassa käytössä on vähintään oma huone ja wc-pesutila, mahdollisesti myös pieni keittotila. Oman asuintilan lisäksi asukkaiden käytössä on yhteinen oleskelu- ja ruokailutila. Dementiakodeiksi kutsutaan usein ryhmäkotiä, joka on tarkoitettu muistisairaille asukkaille. Muita käytettyjä nimikkeitä ovat hoitokoti ja pienkoti. Hoitokoti voi tarkoittaa myös erillistä rakennusta (”iso omakotitalo”), jossa on yksi tai useampi muistisairaille asukkaille tarkoitettu hoitoryhmä. Näissä wc-pesutilat eivät aina ole huonekohtaisia ja osa huoneista voi olla tarkoitettu kahdelle hengelle.

Palvelu- tai päiväkeskus on alueen ikääntyneen väestön kohtaamispaikka, jonne voi tulla ruokailemaan, harrastamaan, viettämään aikaa ja tapaamaan muita. Keskuksessa voi olla kokous- ja juhlatila, liikunta- ja kuntosali, joiden yhteydessä on saunat sekä monitoimitila, sekä tilaa yksityisille palveluntuottajille, esimerkiksi fysioterapeutille, jalkahoitajalle tai kampaajalle.

Yhteisöllisyys ikääntyneiden asumisessa

Tunnetuin ikääntyneiden yhteisöllisen asumisen kohde on vuonna 2006 Arabianrantaan Helsinkiin valmistunut Loppukiri. Sen on rakennuttanut Aktiiviset Seniorit ry, joka toi Suomeen yhteiseen toimintaan ja naapuriapuun perustuvan asumisen mallin ikääntyville ihmisille. Tarkoituksena on tukea asukkaiden sosiaalista, henkistä ja fyysistä vireyttä. Toimintamalliin kuuluu kuuden viikon välein kiertävä työvuoro, jolloin asukkaat osallistuvat ryhmässä yhteisen lounaan valmistamiseen ja yhteisten tilojen siivoukseen.

Loppukirin tapaisia aloitteita on ollut eri puolilla, mutta ei vielä valmiina taloina. Suunnitteluvaiheessa on ainakin kaksi hanketta. Toinen niistä on Kotisatama, jonka rakentaminen Helsingin Kalasatamaan on suunniteltu toteutettavaksi vuonna 2013. Toinen on Saarijärvellä toteutettava asumisoikeuspohjainen 35 asunnon ikääntyvien yhteisötila. Sen rakentamiseen on myönnetty RAY:n 30 %:n investointiavustus.

Yhteisöllisyys asumisessa ei aina edellytä varta vasten rakennettua taloa. Yhteisöllisyys voi toteutua tavallisissakin kerrostaloissa ja asuinalueilla. Oleellista on, että löytyy tiloja, joita voidaan hyödyntää yhteisiä tapahtumia varten ja jonne mukaan haluavilla on esteetön pääsy.

Asukastuvat ja korttelikodit ovat levinneet moniin kaupunkeihin. Niille on yhteistä ruokailumahdollisuus ja työllistettävien käyttö henkilökuntana. Monesti palvelut on tarkoitettu pienituloisille vanhuksille, mutta myös muille henkilöille, joilla on vaikeuksia selviytyä arjen askareistaan.

1.3

Asuinympäristöt

Kaupallisten palvelujen tarjonnassa on suuria eroja eri alueiden välillä. Parhaiten ruokakauppa löytyy suurista keskuksista, tiiviisti rakennetuilta asuinalueilta ja kerrostaloalueilta. Asukasbarometrin 2010 mukaan heikoin palvelutaso on harvan pientaloasutuksen alueilla, joilla asuvilla vastaajilla vain 43 %:lla on ruokakauppa asuinalueellaan. Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen on keino vähentää liikennetarvetta sekä parantaa palvelujen ja joukkoliikenteen saatavuutta. Asukasbarometrissä ikääntyneet esittivät asuinaluetoiveinaan yleisimmin kerrostalovaltaista asumista ja keskusta-asumista. Palvelutoiveina he esittivät etenkin posti-, kauppa- ja terveyspalveluja sekä vanhustenpalveluja. Asumisen vaivattomuus ja palvelujen saatavuus ovat tärkeitä ikääntyneille.

Asuinympäristön huono suunnittelu ja ylläpito ja etenkin liikkumisesteet heikentävät ikääntyneiden ihmisten itsenäisen selviytymisen mahdollisuuksia merkittävästi. Esimerkiksi huono valaistus, portaat, korkeuserot tai vaikeasti ylitettävät kadut vaikeuttavat liikkumista. Myös asuinalueen sosiaalinen turvattomuus vähentää halua liikkumiseen, kuten myös erilaisten kohtaamispaikkojen puute.

Yli 65-vuotiaiden näkemyksissä asuinalueen viihtyvyystekijänä korostuvat sosiaaliset kontaktit. Yksin liikkumisen pelko, erityisesti illalla, osoittaa osaltaan turvattomuutta. Eniten turvattomuutta kaikista väestöryhmistä tuntevat ikääntyneet.

Maaseudun ja haja-asutusalueiden ongelmat

Kuntien mahdollisuudet ja strategiat yhdyskuntarakenteen ja asuinalueiden kehittämisen suhteen vaihtelevat suuresti. Suuret ja pienet kunnat sekä taajamat että haja-asutusalueet ovat hyvin erilaisessa tilanteessa. Monissa maaseutukunnissa on paljon ikääntyneitä ja siten niillä on tarve lisätä heidän tarvitsemiaan palveluja ja samalla vähentää muiden palveluja.

Myös väestöltään supistuvissa kunnissa ikääntyneen väestön toiveena on, että saisi asua kodissaan pitkään. Haja-asutusalueella etäisyydet palveluihin saattavat olla kuitenkin hyvin pitkät, mutta samalla julkisen liikenteen yhteydet heikot. Kaukana ja hajallaan asuvien ikääntyneiden asumisesta ja palveluista huolehtiminen on ongelmallisempaa ja usein myös kalliimpaa kuin taajama-alueilla asuvien. Lisäksi näissä kunnissa on usein tarpeettoman laaja infrastruktuuri ja asuntojen ylitarjonta. Tässä tilanteessa kunnan kannattaakin tarjota ikääntyneille monipuolisia asumisvaihtoehtoja, etenkin taajamassa sijaitsevia esteettömiä asuntoja. Palvelujen järjestämisessä haja-asutusalueille voidaan käyttää erilaisia työllistämiskäytäntöjä ja hyödyntää järjestöjen toimintaa.

2 Haasteita ikääntyneiden asumisessa

2.1

Esteettömyys, turvallisuus ja elinkaariajattelu

Esteettömyysmääräykset ovat tänä päivänä varsin kattavat kerrostalojen osalta, vaikka määräyksiä ei kovin paljoa olekaan. Perusperiaatteena maankäyttö- ja rakennuslain mukaan on, että rakennuksiin pitää päästä sisälle ja niissä tulee voida toimia sen mukaan, mihin tarkoitukseen ne on suunniteltu. Asunnot suunnitellaan asumista varten ja asumiseen kuuluu mm. lepo, ruuanlaitto, ruokailu, henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen, harrastaminen ja seurustelu vieraiden kanssa. Tämän pitäisi olla mahdollista riippumatta asukkaan (tai vieraan) toimintakyvystä. Nykyiset määräykset eivät juurikaan koske pientalorakentamista.

Käytännössä todella esteettömät asuinrakennukset ovat vielä harvassa. Asuinrakennuksiin tai asuntoihin jää usein monia epäkohtia, jotka tekevät niistä vähemmän esteettömiä kuin määräykset sallivat. Vastuu rakennushankkeen toteutumisesta määräysten mukaisesti on rakennushankkeeseen ryhtyvällä. Rakennusvalvontaviranomaiset myöntävät toki rakennusluvut, mutta vastuu määräystenmukaisuudesta ei ole heidän. Toisaalta rakennuslupakuvista ei pysty tarkistamaan kaikkia esteettömyyden kannalta oleellisia yksityiskohtia.

Haasteena on se, että esteettömyys- ja elinkaarinäkökulmat eivät ole vielä kovin vahvalla pohjalla edes rakennus- ja asuntoalalla, puhumattakaan kansalaisten ajattelusta. Kuitenkin sekä ihmisen elinkaareen että asunnon/asuinrakennuksen elinkaareen liittyvien näkökulmien ottaminen huomioon on avainkysymys, sillä rakennukset tehdään tänä päivänä hyvin pitkää aikaa varten. Tähän periodiin mahtuu monta ihmisen elämänkaarta ja monenlaista asukasta tarpeineen.

Asunnon ja asuinrakennuksen esteet ja huono toimivuus lisäävät monenlaisia asumisen riskejä. Niitä ovat tapaturmat, onnettomuudet ja erilaiset vahingot. Yleisimmät syyt koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa ovat kaatumiset ja putoamiset. Kotona asuvista yli 65-vuotiaista joka kolmas kaatuu ainakin kerran vuodessa. Joka toinen yli 85-vuotias kaatuu ainakin kerran vuodessa ja jopa puolet näistä kaatuu toistuvasti. 10% kaatumisista johtaa terveystalvelujen käyttöön ja 2–4% niistä johtaa murtumiin.

Yleisimmät kaatumisen riskitekijät ikääntyneillä ovat esimerkiksi seuraavat:

- kävelypinnat (hiekoittamattomat, jäiset tiet, kynnykset, esteet kulkuväylillä),
- huonekalut (väärä mitoitus ja materiaali),
- kylpyhuone ja wc (ahtaus, liukkaus, wc-istuimen väärä korkeus, tukikahvojen puuttuminen),
- portaat (tukikaiteiden puuttuminen, huonot kontrastit, liukkaus),
- valaistus (heikko valaistus, suuret valaistustason erot),
- apuvälineet (väärin mitoitettut, kuluneet).

Lisäksi heikentynyt lihasvoima, tasapaino ja näkökyky, jotkut sairaudet ja lääkkeiden käyttö lisäävät kaatumisen riskiä. Myös asuntopalojen riski nousee ikääntyneiden, etenkin muistisairaiden henkilöiden kohdalla. Kun yhä iäkkäämmät ihmiset asuvat kotonaan ja usein vielä yksin, tulee turvallisuusasioihin kiinnittää entistä enemmän huomiota.

2.2

Kotihoidon mahdollistaminen ja muistisairaana kotona asuminen

Kun tavoitteena on, että ihmiset asuvat kotonaan pitkään, tulee se ottaa huomioon myös asuntopolitiikan ohjeistuksessa. Valtion tuella rakennettavien asuntojen suunnitteluohjeissa mainitaankin monipuolinen kalustettavuus, tilojen muunneltavuus, joustavuus ja esteettömyys.

Jotta huonokuntoisen henkilön kotihoito on mahdollista, saatetaan tarvita tavallista suurempi, sähköisesti säädettävä sänky, siirrettävä nostolaite, pyörätuoli tai rollaattori. Lisäksi tarvitaan tilaa mahdolliselle avustajalle ja avustamiselle. Erityisesti rollaattorien käyttö on lisääntynyt. Asukkaalla saattaa olla käytössään myös ”sähkömopo”, jolla hän liikkuu ulkona. Se tuo monelle ikääntyneelle itsenäisyyttä liikkuessa ja hoitaa itse omia asioitaan. Näiden säilyttämistä varten ei yleensä ole kuitenkaan tilaa.

Oma koti on myös muistisairaalle pitkään paras paikka asua. Muistin heikentyessä muodostuvat asunnon, asuinrakennuksen ja koko lähiympäristön esteettömyys ja turvallisuus tärkeiksi tekijöiksi, jotta henkilö pystyisi jatkamaan asumistaan kotona. Asunnoissa ja asuinympäristöissä on monenlaisia haasteita, joihin voidaan vaikuttaa tarvittavin muutoksin.

Esimerkkejä ongelmista ovat:

- vääränlaiset tai puuttuvat kontrastit ja heikko valaistus eivät tue muistisairaana hahmottamiskykyä, vaan saattavat aiheuttaa virheaistimuksia ja jopa estää liikumista ja toimintaa,
- laitteiden ja varusteiden käyttötaito voi unohtua tai vaikeutua, esimerkiksi vesikalusteet ja liedet.

Teknologian avulla voidaan lisätä muistisairaana kotona asumisen turvallisuutta. Erilaiset apuvälineet ja kodin teknologia olisi hyvä ottaa käyttöön mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta niiden käytöstä tulisi rutiinia.

2.3

Hyvinvointi-, turva- ja viestintäteknologian käyttö

Teknologiaa on tänä päivänä paljon tarjolla ja uusia ratkaisuja kehitetään, sille asetetaan myös kovia odotuksia. Tekes rahoittaa jatkuvasti hankkeita teknologian kehittämiseksi ja uusien kaupallisten sovellusten aikaansaamiseksi myös ikääntyneiden tarpeisiin. Raha-automaattiyhdistys (RAY) rahoittaa myös teknologiaan liittyviä hankkeita, kuten viisivuotista KÄKÄTE-projektia. Sen tavoitteena on edistää käyttäjien tarpeet huomioonottavan teknologian kehittämistä ja käyttöönottoa. Teknologian käyttäjälähtöisyyden halutaan tukevan 75 vuotta täyttäneiden ihmisten kotona asumista ja helpottavan heidän kanssaan työskentelevien työtä.

Active Life Village –hyvinvointiosaamisen keskuksen (taustalla Aalto yliopisto, Laurea-ammattikorkeakoulu, Metropolia ammattikorkeakoulu ja Espoon kaupunki) toteuttamassa Active Life Home -hankkeessa luodaan kodin digitaalinen turva- ja

viestintäratkaisu, jossa erilaiset järjestelmät toimivat yhdessä. Ratkaisun tukemana esimerkiksi ikääntyneet ihmiset voivat asua kotona turvallisesti. Active Life Home näyttelytilassa esitellään kotona asumista tukevien teknisten, erityisesti tieto- ja viestintäteknisten, ratkaisujen toimintaa.

Ikäihmisten kotikäyttöön tarkoitettu teknologia ei aina kuitenkaan ”toimi”. Yhtenä merkittävänä syynä on, että ratkaisut on usein suunniteltu ”laitoskäyttöön” (esim. palvelutaloon tai kotihoitoyritykselle). Tällainen ratkaisu ei välttämättä suoraan sovellu kotikäyttöön ikääntyneelle ja hänen omaiselleen. Toinen ongelma on, että käyttökokemukset kerätään paljon nuoremmilla väestöryhmillä kuin mille tuotteet on tarkoitettu, jolloin käyttökokemuksista saadaan tavallaan virheellistä tietoa. Kolmas ongelma on, että paljon kotikäyttöön tarkoitettua teknologiaa suunnitellaan käytettäväksi tietokoneen avulla, mutta harvalla vanhalla ihmisellä on tänä päivänä tietokone tai nettiyhteys.

Teknologian todellinen helppokäyttöisyys sekä design, joka ottaa huomioon ikääntyneen ihmisen alentuneen toimintakyvyn, on vähäistä. Teknologiaa ja apuvälineitä kotiin on toki saatavilla. Niitä ovat esimerkiksi automaattinen lieden sammutin, robotti-imuri sekä erilaiset tunnistimet ja automatiikka.

2.4

Ennakointi ja ennaltaehkäisy

Ikääntyneiden asumistavoitteet ovat monessa suhteessa samankaltaisia kuin muulla väestöllä. Moni ikääntyneiden kotitalouksista suunnittelee muuttoa lähivuosien aikana (Poutanen, Laurinkari ja Hynynen, 2008). Aktiivisimmillaan muuton suunnittelu ajoittuu eläkkeelle siirtymisen tuntumaan ja 70 ikävuoden myöhäisemmälle puolelle. Muutto voi johtua esimerkiksi lisääntyneestä palvelujen tarpeesta ja monesti muutetaan pienempään asuntoon. Eläkeikäisen väestön muuttojen suuntana ovat yleensä taajama-alueet, joissa on palveluja tarjolla.

Toisaalta monet eivät ole kiinnostuneita omasta tilanteestaan vanhana ja toimintakyvyltään heikentyneenä, ja toisaalta vaikka muuttosuunnitelmia onkin, eivät ne jostain syytä toteudu. Koetaan, ettei asia ole vielä ajankohtainen, ”se ei koske minua”. Toinen vähättelevä suhtautuminen on mahdollisiin asunnon muutostoihin, ”ei minun takiani enää tarvitse”. Kun on pärjännyt jo pitkään omassa asunnossaan, koetaan, ettei siihen kannata enää tehdä mitään muutoksia.

Omaa kotiympäristöään ja sen toimivuutta on hyvä tarkastella ikääntymisen näkökulmasta hyvissä ajoin. Tällöin on yleensä taloudellisia ja henkisiä valmiuksia, jotta pystyy teettämään kotiinsa korjauksia tai muita toimenpiteitä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi asunnon esteettömyyden ja toimivuuden parantamista.

Suurena haasteena on, että moni ikääntynyt henkilö ei tiedosta kotinsa turvallisuusongelmia. Sama koskee heidän omaisiaan sekä kotihoitohenkilökuntaakin. Tyypillisiä kotitapaturmia ovat kaatumiset ja putoamiset, jotka muodostavat suurimman osan ikäihmisten tapaturmista. Muita ehkäistävissä olevia asioita ovat sähkö- ja vesivahingot sekä rakennuspalot.

Jos asumisen tarkastelu osoittaa, että nykyinen asunto ei tule mahdollistamaan ikääntymistä toimintarajoitteineen, eikä asunnon korjaaminen esteettömäksi ole mahdollista tai järkevää, on syytä harkita muuttamista. Kun muutto tapahtuu hyvissä ajoin, on helpompi tottua uuteen ympäristöön. Tällöin muuttaminen tapahtuu omasta tahdosta ja uuden asunnon pystyy vielä itse valitsemaan. Kun asuu huonokuntoiseksi asunnossa, jossa ei enää pärjääkään, on muutto usein pakon sanelemaa ja myös kiireellinen tapahtuma.

3 Näkökulmia ikääntyneiden asumisolojen parantamiseen

Vastuu ja pitkälle myös mahdollisuudet ikääntyneiden asumisen parantamiseen on heillä itsellään. Pääosa heistä asuu omistusasunnossa ja vastaa siten myös oman asuntonsa ja asumisensa parantamisesta. Valtio voi esimerkiksi avustaa asuntojen rahoittamisessa ja asuntokannan korjaamisessa sekä tukea kehittämistoiminnan kautta. Kuntien rooli on keskeinen ikääntyvän väestön asumisen ja erityisesti palvelujen järjestämisen kannalta.

3.1

Valtion asuntopoliitiikan rooli

Valtion rooli ikääntyvien asumisen kehittämisessä on tärkeä uudis- ja korjausrakentamisen ohjauksessa, erityisesti rakentamismääräysten kautta. Toinen merkittävä keino on asuntorahoitukseen myönnettävä valtion tuki, joka muodostuu ARAn avustuksista ja ARA-kohteiden pankkilainoille myönnettävästä korkotuesta. 2000-luvulla valtion asuntopoliitiikan tavoitteet on määritelty pitkälle sekä hallitusohjelmassa että erikseen laadittavassa asuntopoliittisessa toimenpideohjelmassa tai vastaavassa.

Valtioneuvosto teki 3.5.2012 periaatepäätöksen valtioneuvoston asuntopoliittiseksi toimenpideohjelmaksi vuosille 2012–2015 ja päätti sen toteuttamisesta.

Asuntopoliittisen toimenpideohjelman tavoitteina on etenkin seuraavien kokonaisuuksien kehittäminen:

- 1) Tonttimaan saatavuuden turvaaminen ja yhdyskuntarakenteen eheyttäminen.
- 2) Asuntomarkkinoiden tasapainon edistäminen valtion tukitoimin.
- 3) Erityistä tukea tarvitsevien väestöryhmien asumistilanteen edistäminen ja asuinalueiden eheyden parantaminen.
- 4) Asuinrakentamisen prosessien ja asumisen laadun parantaminen.

Ohjelmassa sovittiin, että laaditaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma ja että ikääntyneiden asumista tukevat valtion toimet kohdennetaan erityisesti tehostettua palveluasumista tarvitseville ja että vanhusten asuntojen korjausavustusten riittävyys turvataan. Palveluasumisen julkisen rahoituksen linjauksista ohjelmassa todettiin, että ”julkisista hankinnoista ja kilpailuasioista vastaavat viranomaiset selvittävät kuntien ja muiden alan toimijoiden kanssa, miten kuntien palveluasumishankinnat toteutetaan niin, että ne eivät aseta palveluntuottajia eriarvoiseen asemaan, toteuttavat kilpailuneutraaliteetin, sekä turvaavat asukkaiden vuokrasuhteen ja palvelutalojen pitkäaikaisen käytön.”

Korjausavustuksilla valtio tukee mm. esteettömyyden parantamiseen tärkeitä toimenpiteitä, hissien rakentamista ja vanhusten ja vammaisten asuntojen korjauksia.

Näiden avustusten kokonaismäärä on vuosina 2003–2011 vaihdellut 28–56 miljoonan euron välillä (ks. Liite 2).

ARAN erityisryhmien asumisen investointiavustus on ollut parina viime vuonna 110 miljoonaa euroa yhteensä kaikille erityisryhmille. Tästä noin puolet on kohdistunut vanhusten tehostettuun palveluasumiseen sekä uustuotannon että peruskorjauksen kautta. Ympäristöministeriö on priorisoinut viime vuosina muistisairaille vanhuksille tarkoitetun palveluasumisen avustamista yhtenä painopisteinä. Palveluasumisen investointirahoituksessa ja palveluasumisen järjestämisessä on ilmennyt viime aikoina epäkohtia kilpailuneutraliteetin, asukkaiden asumisturvan ja palvelutalojen pitkäaikaisen käytön näkökulmista. Näitä kysymyksiä selvitetään parhaillaan ympäristöministeriössä. (Ks. esim. ympäristöministeriö 2011; Eskola 2012.)

Valtion, kuntien, kansalaisten ja muiden toimijoiden kannalta on tärkeää, että valtion toiminta ikääntyneiden asumisolojen parantamisesta on pitkäjänteistä. Ikääntyvän väestön asumisen kehittämistarpeet tuleekin ottaa selkeästi huomioon valtion asuntopoliittisissa toimenpiteissä vuosina 2012–2030. Tämä koskee rakentamisen uudis- ja korjausrakentamistavoitteita, rakentamisen ohjausta, asuntorahoituksen määrää ja rahoituksen ehtoja.

3.2

Esteettömyyden parantaminen ja asuntojen korjaaminen

Ikääntyneiden saatavilla on korjausneuvontaa tällä hetkellä liian vähän tarpeeseen nähden, sillä kunnissa vähennetään teknistä henkilökuntaa. Korjausneuvonnan lisäksi on haasteellista löytää luotettavia ja kohtuuhintaisia suunnittelijoita ja tekijöitä peruskorjaustehtäviin. Jos tehtävät liittyvät wc- ja pesutilojen korjaamiseen tai rakentamiseen, joudutaan toimenpiteeseen hankkimaan rakennuslupa.

Korjausneuvojan nimikkeellä olevia, korjausneuvontaa antavia henkilöitä on noin 50 kunnassa. Lisäksi muutamalla järjestöllä on omaan alaansa erikoistuneita korjausneuvoja. Vanhustyön keskusliitolla on 15 alueellista korjausneuvojaa, Hengitysliitto Helillä neljä korjausneuvojaa ja lisäksi on yksittäisiä korjausneuvoja Mielenterveyden keskusliitolla, Asumisterveysliitolla ja Allergia- ja astmaliitolla. Tätä korjausneuvontaa rahoittaa RAY. Lisäksi on Omakotiliitolla korjausneuvoja palvelemissa omaa jäsenkenttäänsä.

Asuinkerrostalon jälkiasennushissin rakentamisesta aiheutuviin kustannuksiin on haettavissa ARAn avustusta, jonka suuruus on enintään 50 % hyväksytyistä kokonaiskustannuksista. Avustusta myönnetään uuden hissien rakentamiseen hissittömään porraskäytävään. Sen sijaan uuden hissien asentaminen entisen hissien tilalle tai sitä korvaavaksi katsotaan hissien perusparantamiseksi eikä sitä enää avusteta. Avustettavia toimenpiteitä ovat hissien hankinta sekä tarvittavat rakennustekniset ja LVIS-tekniset työt. Muutamat kaupungit antavat myös oman avustuksen hissien rakentamiseen. Avustuksesta huolimatta hissien rakentaminen on ollut pientä, noin 200–250 hissiä vuodessa. ARA myöntää avustuksia myös muiden liikkumisesteiden poistamiseksi.

Vanhusväestön ja vammaisten asuntojen korjausavustus on tarkoitettu yksittäisille henkilöille. Avustusta ei myönnetä tällä hetkellä asunto-osakeyhtiön vastuulla oleviin toimenpiteisiin. Avustuksen enimmäismäärä on 40 % hankkeen hyväksytyistä kustannuksista. Avustus on enintään 70 % silloin, kun ruokakuntaan kuuluva vähintään 65-vuotias henkilö joutuisi ilman korjaustoimenpiteitä välittömästi muuttamaan pysyvästi pois asunnosta tai ettei asunnossa voida antaa hänen tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja. Avustuksen saamiseen liittyy tulorajat, eikä omaisuutta saa olla niin paljon, että asunnon pystyisi korjaamaan ilman avustusta. Näitä avustuksia jää

vuosittain käyttämättä, osin siksi, että niistä ei tiedetä riittävästi. Toisaalta avustukseen oikeuttavat tulorajat ovat niin alhaiset, että kyseisen ehdon täyttäviä vanhuksia on vähän.

3.3

Kuntien toiminta ikääntyneiden asumisessa

Ikääntyneiden asumiseen ja palveluihin liittyviä strategioita kunnissa ovat lähinnä ikääntymispoliittiset strategiat ja viime aikoina yleistyneet palvelustrategiat, jotka kuvaavat kunnan palveluiden järjestämiseen liittyviä kysymyksiä. Osa strategioista on yleisellä tasolla, lyhytjänteisiä ja hallinnollisesti kapea-alaisia. Osassa kuntia strateginen ohjaus toteutuu sekä toimeenpanosuunnitelmien että valvonnan kautta.

Valtakunnallisissa linjauksissa nostetaan esiin esimerkiksi ikääntyneiden toimintakyvyn parantaminen ja itsenäisen selviytymisen vahvistaminen, aktiivinen osallistuminen ja osallisuus sekä esteettömän ympäristön luominen. Tavoitteet korostavat myös omatoimisuuden edistämistä sekä vanhus- ja omaisjärjestöjen toiminnan ja vapaaehtoistyön edellytysten tukemista. (Ks. esim. STM & Suomen Kuntaliitto 2008; STM 2010; STM 2012a; STM 2012b.)

Palvelurakenteen muutos

STM:n ja Kuntaliiton Ikäihmisten palveluiden laatusuositus (2008) esittää ikääntyneiden pitkäaikaishoivan/hoidon uudistamista rakenteita ja toimintatapoja muuttamalla. Pitkäaikaishoito terveyskeskusten vuodeosastoilla, joka ei ole lääketieteellisesti perusteltua, on korvattava muilla vaihtoehdoilla esim. palveluasumisella.

Laitospaikkoja vähennetään kehittämällä ja tarjoamalla palveluasumista sekä asumista, hyvinvointia ja terveyttä edistäviä toimia ja palveluita. Palvelurakenne muodostaa kokonaisuuden, johon ympärivuorokautisen hoivan (laitushoito ja tehostettu palveluasuminen) ja kotona asumisen tukemisen lisäksi kuuluu myös asumisen vaihtoehtojen kehittäminen.

STM:n Ikähoiva-työryhmä ehdotti vuonna 2011, että ympärivuorokautisen hoidon rakenteita muutetaan niin, että nykyisestä kolmella portaalla (tehostettu palveluasuminen, vanhainkodit, terveyskeskuksen vuodeosastopaikat) tuotettavasta hoidon järjestelmästä siirrytään kohti yksiportaista järjestelmää. Tavoitteena on hallittu rakennemuutos, jossa pitkäaikaishoidon laitospaikoista pääsääntöisesti luovutaan ja tilalle tuotetaan iäkkäiden ihmisten tarpeita vastaavia asumisen ja ympärivuorokautisen hoivan sisältäviä ratkaisuja.

Edellä mainittu työryhmä korosti myös kuntien toiminnan vahvistamista ikääntyneiden asumisessa. Se ehdotti, että:

- 1) Kehitetään ikääntyneiden asumista pitkäjänteisesti osana kuntien asumis-, ikääntymispoliittisia ja/tai muita strategioita, joissa otetaan huomioon yhdyskunta- ja maankäytön suunnittelu, liikennejärjestelyt, lähipalvelut, liikunta- ja virkistyspalvelut.
- 2) Kunnissa tehdään palveluasumista tarjoavien rakennusten määrällinen ja laadullinen arvio (ml. sijainti) ja laaditaan suunnitelma peruskorjauksen ja uustuotannon toteuttamiseksi.
Arvioinnissa otetaan huomioon
 - ikääntyneille tarkoitettut vuokratalot, senioritalot, palvelutalot, vanhainkodit, veteraanien kuntoutuslaitokset, veljes- ja sairaskodit,
 - kunnan vuokratalokanta ja sopivat tyhjiillään olevat rakennukset (käyttötarkoituksen muutos),
 - esteettömyys ja hyvinvointiteknologian mahdollisuudet.

- 3) Kuntien ja järjestöjen toteuttamaa korjausneuvontaa vahvistetaan (ml. seudullinen neuvonta ja korjausrakennuttamispalvelut).
- 4) Asumista koskevaa ennakointia tehostetaan ja tuetaan:
 - ennakointi sekä asuinolojen ja -tarpeiden arviointi osaksi hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä,
 - arvioidaan asumista helpottavan teknologian ja apuvälineiden tarve ja avustetaan hankinnassa.

Kuntatasolla tarvitaan pitkän aikavälin suunnittelua ja toimia ikääntyneiden ihmisten asumisen laadun parantamiseksi ja ratkaisujen monipuolistamiseksi. Nykyisen ja tulevan tarpeen määrällinen ja laadullinen arviointi on keskeinen suunnittelun lähtökohta. On tarpeen pohtia asuin- ja elinympäristöjen kehittämistä laajasti, sillä erilaisin esteettömin asumisratkaisuin voidaan vaikuttaa ikäihmisten arjessa selviytymiseen ja palvelujen tarpeeseen. Yhdyskuntasuunnittelun, kaavoitukseen ja asumiseen liittyvät ratkaisut vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen ja edellyttävät sitoutumista asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Riittävä lähipalvelujen, kuten kauppa-, pankki-, liikunta- ja virkistyspalvelujen tarjonta ja julkisen liikenteen käyttömahdollisuus tukevat kotona asumista.

Asumisen laadun parantaminen ja kotona asumisen tukeminen edellyttävät erityisesti esteettömyyteen, iäkkäiden ihmisten toimintakyvyn ylläpitämiseen ja osallisuuden panostamista. Erilaiset asumisen ratkaisut yhdistettynä yhteisöllisyyden tukemiseen ja palvelutarjontaan monipuolistavat asumisen kirjoa. Riittävän kattavilla ja ajoissa tehdyillä asuntojen korjauksilla tai muutoilla voidaan viivyttää ikäihmisen siirtymistä tehostettuun palveluasumiseen.

Kuntatason strategioissa keskeistä on myös se, miten tarvittava palveluasuminen järjestetään: missä määrin peruskorjataan olemassa olevia rakennuksia ja missä määrin rakennetaan uutta. Olemassa olevan rakennuskannan laaja-alainen hyödyntäminen on osa suunnittelua. Nykyisten palvelutalojen ja vanhainkotien lisäksi on huomioon otettava paikkakunnalla olevat ikääntyneiden vuokratilat, senioritalot, veteraanien kuntoutuslaitokset, veljes- ja sairaskodit, kunnan muu vuokratilokanta sekä mahdolliset rakennusten käyttötarkoituksmuutokset. Hallintokuntien rajat ylittävän yhteistyön lisäksi tarvitaan yhteistyötä kuntien ja asuntokannan omistavien tahojen kesken. Ikääntyneiden asumis- ja palveluratkaisuksi on olemassa malleja ja hyviä käytäntöjä, joita tulee edelleen kehittää ja hyödyntää.

3.4

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista

Huhtikuussa 2012 julkistetun lakiluonnoksen tarkoituksena on parantaa

- 1) ikääntyneen väestön hyvinvointia, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista,
- 2) mahdollisuuksia osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja palveluiden kehittämiseen kunnassa,
- 3) iäkkään henkilön mahdollisuutta saada tarpeitaan vastaavia tukea ja palveluita silloin, kun hänen heikentynyt toimintakykynsä sitä edellyttää,
- 4) vahvistaa iäkkään henkilön mahdollisuutta vaikuttaa palveluidensa sisältöön ja tehdä niihin liittyviä valintoja.

Lakia sovellettaisiin vanhuuseläkeikäiseen väestöön sekä sellaiseen iäkkääseen henkilöön, jonka toimintakyky - fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen - on merkittävästi heikentynyt ikääntymisen myötä alkaneen tai pahentuneen sairauden

tai rappeutumisen vuoksi. Tarkoituksena on, että hallituksen esitys annetaan eduskunnalle vuoden 2012 aikana. Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2013 aikana.

Lain avulla vahvistettaisiin iäkkäiden itsenäistä suoriutumista erilaisissa ympäristöissä. Se tukisi myös kunnan toimintaa ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistämiseksi sekä iäkkäille järjestettävien palvelujen kehittämisessä osana kunnan strategista suunnittelua. Sen vuoksi laissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta laatia suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi sekä iäkkäiden tarvitsemien palvelujen järjestämiseksi (3§). Suunnitelmassa tulisi arvioida kunnan ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tila ja arvioida tarjolla olevia palveluja suhteessa kunnan palvelujen tarpeeseen. Lisäksi suunnitelmassa tulisi ennakoita palvelujen tarpeeseen vaikuttavia tekijöitä. Siinä tulisi myös määritellä kunnan ikääntymispoliittiset tavoitteet, toimenpiteet ja tarvittavat voimavarat. Tämä edellyttää laajaa yhteistyötä sekä kunnan eri toimialojen kesken että ulkopuolisten tahojen kanssa (4§).

Lisäksi lakiluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi kunnan velvollisuudeksi järjestää alueellaan asuville ikääntyneelle väestölle hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä neuvontapalveluja (10§). Lain tavoitteena on myös parantaa ikääntyneen väestön mahdollisuutta vaikuttaa elinolojaan koskevien päätösten valmisteluun ja palvelujen kehittämiseen kunnassa. Yhtenä keinona tavoitteen toteuttamiseksi ehdotetaan vanhusneuvostojen lakisääteistämistä (9§). Tällä hetkellä vanhusneuvostoja on 224 kunnassa ja yhdistetty vammais- tai vanhusneuvosto 52 kunnassa.

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi säännös (21§), jonka mukaan iäkkäiden henkilöiden käytössä olevien toimintayksikön toimitilojen (esim. palveluasumisen) on oltava riittävät, asianmukaiset, kodinomaiset ja muutenkin olosuhteiltaan sopivat heidän tarpeisiinsa nähden.

3.5

Palvelualuemallin kehittäminen

Hollannissa ja Tanskassa on jo kauan hyödynnetty erilaisia naapurusto- ja palvelualuemalleja ikääntyneiden asumisen ja hoivan järjestämisessä. Helsingin sosiaalivierastalon vanhustenpalveluissa on kehitetty ratkaisuksi monipuolinen vanhustenkeskus. Vanhustenkeskuksen toimintamalliin ovat siirtyneet Riistavuoren, Kontulan, Töölön ja Roihuvuoren vanhustenkeskukset.

STM:n Ikähoiva-työryhmä (2011) visioi, että kunnissa olisi palvelualueita. Näillä alueilla on tavallisia asuntoja, senioritaloja, asumisyhteisöjä sekä ympärivuorokautista hoivaa tarjoavia ryhmäkoteja. Suuri osa ympärivuorokautista hoivaa tarvitsevista ihmisistä on muistisairaita ja siksi alueen asunnoissa ja palvelualueen ympäristössä on otettu tämän asiakasryhmän tarpeet huomioon. Hyvän arjen turvaavaa teknologiaa sovelletaan laajasti. Alueiden suunnittelussa otetaan huomioon iäkkäiden ihmisten oikeus kotiin ja toimivaan arkeen, itsemääräämiseen, yksilöllisyyteen ja yhteisöllisyyteen. Palvelualue tarjoaa ympäristön asunnoissa asuville ikäihmisille toimintakykyä, hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa. Tarjolla voi olla erilaisia koti- ja ympärivuorokautisen hoidon välimaastoon sijoituvia palveluja kuten päivätoimintaa ja lyhytaikaishoitoa, joilla tuetaan kotona asuvien ja omaistaan hoitavien ikäihmistien elämää. Alueella toimii neuvontakeskus, josta iäkkäät ihmiset saavat tukea ja ohjausta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä tietoa lähialueen julkisista ja yksityisistä palveluista.

Palvelualuemallin idea on levinnyt ja erityisesti Kaste-ohjelman kautta sitä pyritään viemään osaksi kunnallisia toimintamalleja. Palvelualueiden kehittäminen tarvitsee vielä sekä valtakunnallista että alueellista kehittämistyötä, jotta se soveltuisi erilaisten kuntien ja alueiden käyttöön.

Kiinteistöhuollon palveluliiketoiminta ja vapaaehtoistyö ikääntyneiden asumisen tukena

Kiinteistöhuollon palveluliiketoiminta

Yleistä kiinteistöhuollon palveluliiketoimintaa on yhä enemmän, mutta suhteessa ikääntyneiden palveluihin se on kuitenkin suhteellisen uutta. ICT monipuolistaa terveyteen, turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä asumisen palveluja ja myös ikääntyneiden kotona asumiseen liittyviä palveluja (Vähä, ym. 2009). Näiden palvelujen kysynnän ja tarjonnan odotetaan kasvavan. Lisäämällä käyttäjälähtöisyyttä ja ottamalla ikääntyneet mukaan palvelujen suunnitteluun käyttäjien tarpeet ja rajoitukset otetaan paremmin huomioon toteutuksessa. Tämä auttaa myös saamaan palvelukonseptit nopeammin markkinoille. Uusia palveluja voidaan tuottaa tai tehostaa olemassa olevia yhdistämällä esimerkiksi kiinteistö-, mobiili- ja liiketoimintaosaamista.

Kiinteistöhuollon yhteydessä kehitetään uusia palveluja ja muutetaan kiinteistöhuoltoa perinteisen talonmiestoiminnan suuntaan. Ympäri vuorokautisen valvonnan ja päivystyksen lisäksi tarjotaan siivous- ja kiinteistön ylläpitopalveluja, kuten pihanhoitoa, puunhakkuuta ja töitä, joissa tarvitaan erilaisia koneita ja välineitä. Esimerkiksi maaseudun kylä- ja mökkitalokkarit ovat tuottaneet palveluita ikääntyneille, mutta varsinaisesti osaksi ikääntyneen asumista tukevia prosesseja se on laajentunut vasta viime aikoina.

Tampereella kehitetään Tampereen teknillisen yliopiston hankkeissa kiinteistöhuollon palvelukoordinaattoreiden toimintaa. Palvelukoordinaattorin tavoitteena on varmistaa kokonaisvaltaisesti asumisen palvelut. Yhteistyökumppaneiden kanssa järjestetään tarpeiden mukaisesti kiinteistöhuolto, siivous ja hoivapalvelut. Tavoitteena on pyrkiä minimoimaan liikkumista tarjoamalla esimerkiksi taloyhtiöiden ryppäille palveluita. Asiakkaina on mm. lapsiperheitä ja ikääntyneitä. Ikääntyneiden asumisratkaisujen läheisyydellä pyritään vahvistamaan liiketoiminnallisia mahdollisuuksia.

Tekesin Tila-ohjelman hankkeissa on selvitetty muutoinkin asumisen liiketoimintaa: mitkä ovat ihmisten tarpeet ja kuinka niihin voitaisiin liiketoiminnan kautta vastata. Asumisen ja siihen liittyvien palvelujen henkilökohtaisuus tekee kuitenkin siihen liittyvien palvelujen kehittämisen haasteeksi. Liiketoiminnan kannattavuuteen vaikuttaa suuresti se, että nykyiset eläkkeellä olevat ikäluokat eivät ole vielä kovin valmiita ostamaan palveluja suuremmissa määrin yrityssectorilta.

Järjestöjen toiminta ja vapaaehtoistyö

Maassamme on paljon vapaaehtoistyötä, jota toteutetaan itseorganisointineesti, järjestöjen kautta tai yhteistyössä julkisen palveluntarjoajan kanssa. Vanhus- ja eläkeläisjärjestöt toteuttavat monenlaista ikääntyneille tarkoitettua toimintaa. Se voi olla kohtauspaikka- ja ryhmätoimintaa, joka sisältää myös vertaistoimintaa ja yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa, joka on suunnattu palvelutalojen asukkaille ja lähiympäristössä asuville. Päivätoimintaa ja kuntoutuspalveluja järjestetään omaishoidettaville, muistisairaille ja muille ikääntyneille. Järjestöt toteuttavat myös ikäihmisille suunnattua terveysneuvontaa, muistineuvolatoimintaa, asuntojen korjausneuvontaa sekä erilaista koulutusta. Lisäksi vapaaehtoistoiminnan muotoja ovat esimerkiksi auttava puhelin ja ulkoiluapu.

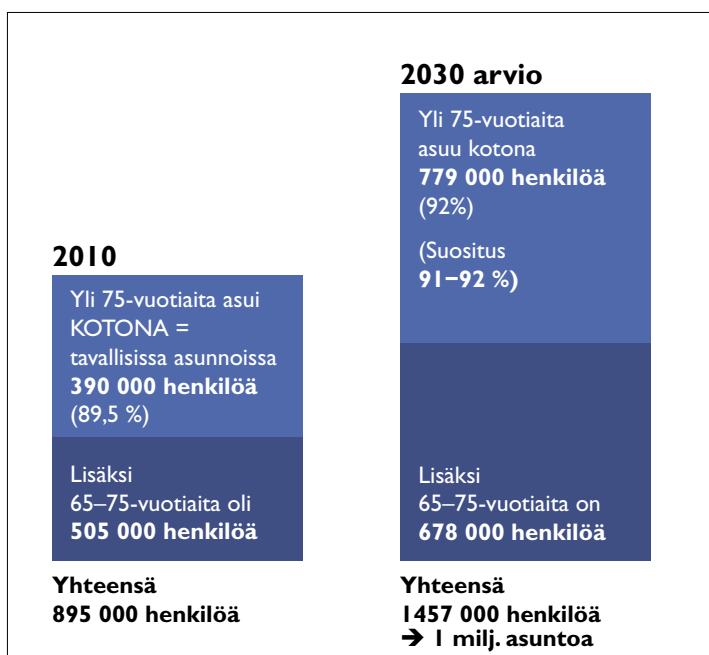
Vapaaehtoistyön kentällä on erilaisia toimintamalleja. Näistä hyvä esimerkki on aikapankki, jossa käyttäjät vaihtavat keskenään palveluita. Aikapankin kautta kaupassakäyntiapua tarvitseva henkilö voi pyytää apua naapurilta ja korvata avun joko suoraan naapurille tai jollekin toiselle aikapankin jäsenelle. Aikapankki lisää ihmisten

vastavuoroisia suhteita. Ikääntyneiden omien resurssien hyödyntäminen onkin yksi merkittävä keino myös ikääntyvän väestön asumisen ja elämisen tukemisessa.

Maaseudulla naapuriapu edustaa epävirallista toimintaa yksinkertaisimmillaan. Se saattaa olla pienimuotoista, mutta ikääntyneen toimintakyvyn heiketessä siitä voi tulla päivittäistä avustamista. Naapuriapu voi saada monenlaisia muotoja. Se voi olla esimerkiksi polttopuiden hakkaamista, töiden tekemistä talkoilla tai vaikka kyytinkinkejä. Kylätoiminta perustuu kylien yhteishenkeen ja on järjestäytyneenä. Arjen sujumiseksi ja oman hyvinvoinnin turvaamiseksi monissa kylissä onkin alettu organisoida palveluja ja muuta toimintaa yhteisöllisesti.

4 Työryhmän ehdotukset

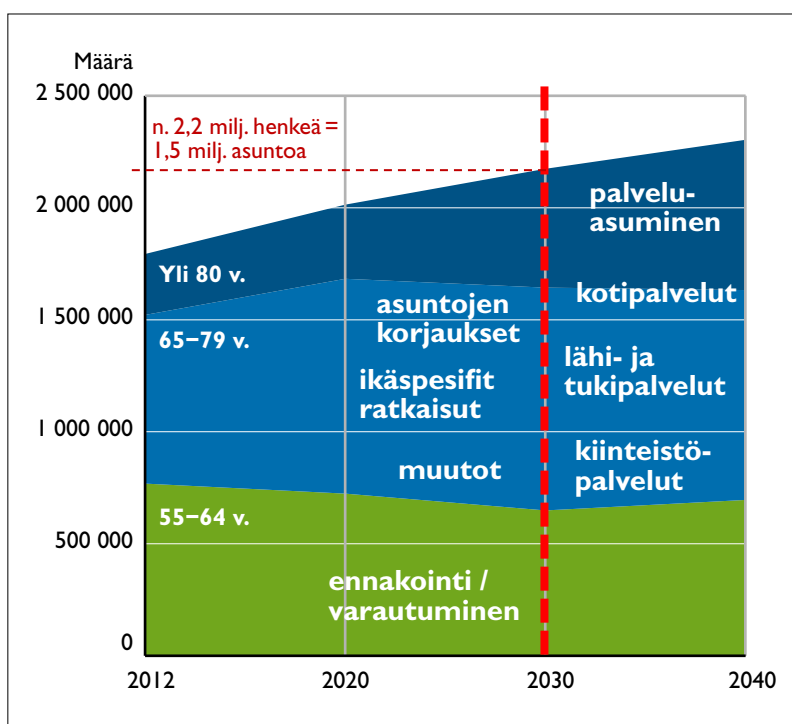
65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä vuoden 2010 lopussa oli 17,5%. Tavallisissa asunnoissa asui 89,5% 75 vuotta täyttäneistä eli 390 000 henkilöä. Kun 65 vuotta täyttäneet otetaan mukaan, määrä oli 895 000 henkilöä. Vuonna 2030 kotona asuvien 65 vuotta täyttäneiden määrä tulisi olemaan ennusteiden mukaan noin 1 457 000 henkilöä, jos saavutetaan STM:n ja Kuntaliiton (2008) tämän hetkisen ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen tavoite, että 92% 75 vuotta täyttäneistä asuu kotona. Asuntojen määränä tämä tarkoittaa noin miljoonaa asuntoa.

Kuva 4. Ikääntyneiden kotona asumisen nykytilanne ja tavoite.

Ikääntyneiden asumisessa on kyse suuresta väestöryhmästä, jonka asumisen järjestämiseksi tarvitaan monenlaisia toimenpiteitä, kuten asuntojen korjaamista, uudenaisten asumisratkaisujen luomista ja tuottamista, yhdyskuntasuunnittelun kehittämistä sekä palvelujen tarjontaa koskevia toimenpiteitä. 65 vuotta täyttäneistä pääosa asuu omistusasunnoissa, sekä pientaloissa että kerrostaloissa (asunto-osakeyhtiötaloissa). Näiden asuntojen omistajilla on siten päätösvalta ja vastuu esimerkiksi korjaustoimenpiteistä. Kunnat ja valtio voivat yhdessä muiden alan toimijoiden kanssa kuitenkin tukea ja luoda edellytyksiä ja ratkaisuja asuinolojen parantamiseen.

Asuntokanta uusiutuu hitaasti, noin 1–1,5%:n vuosivauhdilla. Kaikki uudetkaan kerrostalot eivät täytä vielä esteettömyysvaatimuksia laajasti ymmärrettynä ja hissi- ja esteettömyys on erityisesti vanhojen talojen ongelma. Asumisessa on myös tapahtunut muutoksia, esimerkiksi avuksi on tullut apuvälineitä ja teknologiaa. Asuntoja ei ole kuitenkaan suunniteltu kotona tapahtuvaa hoitamista varten. Tarvitaan myös lisää ikääntyneiden palveluasumista, sillä muistisairaiden määrä kasvaa ja kunnissa heidän palveluasumisen tarpeen määrä on aliarvioitu. Keskeistä on asumisen tarpeiden muutosten ennakoiminen riittävän ajoissa ja näihin tarpeisiin varautuminen.

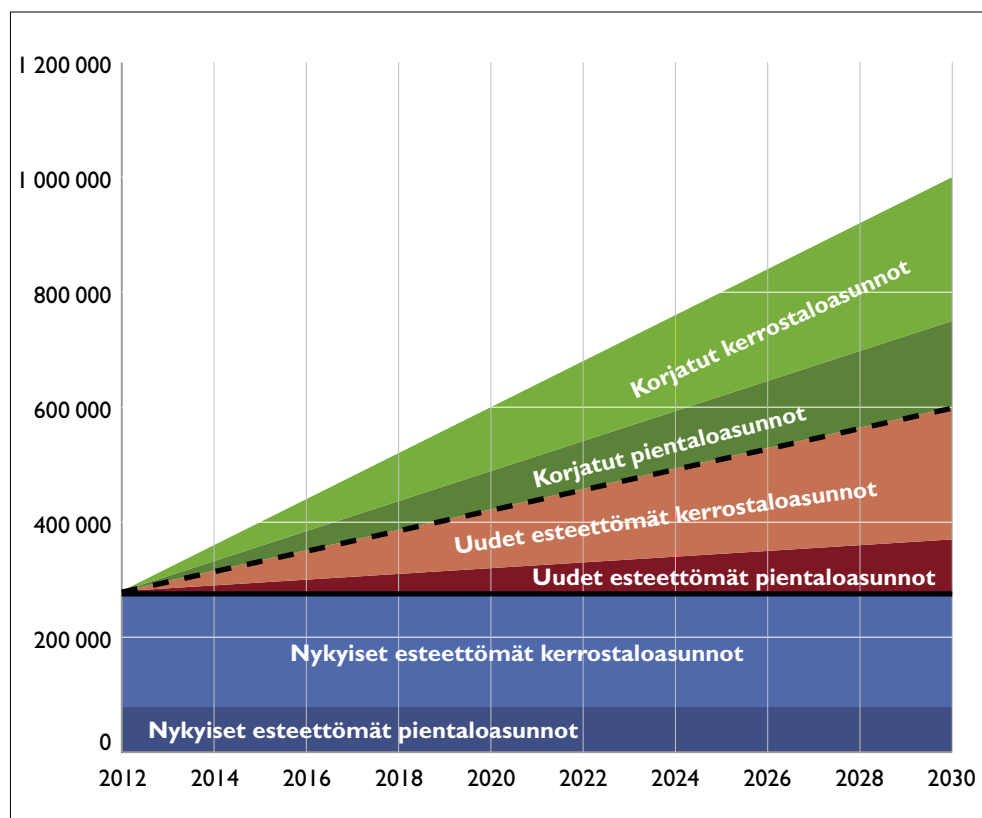
Kuva 5. Ikääntyneiden asumisen ja sitä tukevien palvelujen ratkaisut.

Edellä oleva kuva kuvaa sitä moninaisuutta, mikä liittyy ikääntyneen väestön asumisen tukemiseen. Se koostuu olemassa olevan asuntokannan korjaamisesta, muutoista asuntokannan sisällä, uusista asumisratkaisuista ja palveluasumisesta. Arjen sujumista voidaan edistää monenlaisilla palveluilla, kuten lähi-, tuki- ja kotipalveluilla sekä kiinteistöhuollon palveluilla. Kaikki nämä ratkaisut koskevat koko ikääntynyttä väestöä ja kunkin henkilön yksilölliset tarpeet vaikuttavat sopivaan ratkaisuun, eikä ikä.

Asuntokannan laatu on kuitenkin keskeinen kysymys ikääntyneiden kotona asumisen kannalta. Suomessa tarvitaan miljoona esteetöntä asuntoa vuoteen 2030 mennessä, koska kotona asuvien 65 vuotta täyttäneiden tavoitemäärä tulee olemaan lähes 1,5 miljoonaa henkilöä. Uustuotanto ei tähän riitä, vaan tarpeen kattamiseksi pitää peruskorjata paljon olemassa olevaa asuntokantaa. Myös uustuotannon asuntojen esteettömyyttä tulee lisätä erityisesti pientalojen osalta.

Seuraavassa taulukossa on hahmoteltu teoreettisella tasolla kuinka miljoonaan esteettömään asuntoon päästään. Siinä on oletettu, että 1990-luvun alun jälkeen rakennetut hissilliset kerrostalot ja osa yksikerroksisista pientaloista on jokseenkin esteettömiä, koska rakentamismääräyksiä muutettiin 1990- ja 2000-luvuilla asunto-

suunnittelu ja esteettömyysmääräysten osalta¹. Myös pieni osa vanhemmista kerrostaloasunnoista on esteettömiä sisäänpääsyn, porraskäytävän ja yksittäisten asuntojen osalta. Tarkkaa tietoa lukumääristä on kuitenkin vaikea saada, koska talot ja asunnot ovat hyvin erilaisia ja niitä on myös korjattu eri tavoin. Taulukon tarkoituksena on hahmottaa mittaluokka esteettömyyskorjausten ja uustuotannon osalta ja osoittaa, mitkä keinot ovat keskeisiä asuntokannan osalta, jotta ikääntyvän väestön tarpeisiin vastataan. Nämä keinot koskevat sekä uustuotantoa että olemassa olevaa asuntokantaa, samoin sekä kerrostalo- että pientalokantaa.

Kuva 6. Esteettömien asuntojen tarpeeseen vastaaminen korjaamalla ja uustuotannolla.

Kuten edellisestä taulukosta ilmenee, suurin tarve ikääntyneiden asuinolojen parantamisessa on olemassa olevan asuntokannan esteettömyyden, turvallisuuden ja toimivuuden lisäämisessä. Tämän vuoksi työryhmän ehdotusten painopiste on juuri asuinrakennusten korjaamisessa, etenkin hissien rakentamisessa, ja muissa korjaamista edistävissä toimissa. Kerrostalojen ja niissä olevien asuntojen korjaukset ovat ensisijaisia. Hissien rakentamistavoitteeksi asetetaan 500 hissien rakentaminen vuodessa hissittömiin taloihin ja siten, että samassa yhteydessä tehdään muutkin sisääntuloon liittyvät esteettömyyskorjaukset. Myös pientalojen vuosittaisen korjaamisen tavoite on suuri, lähes puolet kerrostalojen korjaustavoitteesta.

¹ Rakentamismääräyskokoelman esteettömään rakentamiseen liittyvä osa F1 julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1979 ja se sisälsi määräyksiä ja ohjeita mm. luiskan kaltevuudesta, oven vapaan kulkuaukon leveydestä, kynnysh korkeudesta ja wc:n suunnittelusta. F1 koski tuolloin yleisön käyttöön tarkoitettuja tiloja. Rakentamismääräyskokoelman asuntosuunnittelua koskeva osa G1 julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1994 ja siinä mm. määrättiin hissi pakolliseksi nelikerroksisiin asuinkerrostaloihin. Vuonna 2005 astuivat voimaan uusimmat rakentamismääräykset ja ohjeet esteettömästä rakennuksesta (F1) sekä asuntosuunnittelusta (G1). Esteettömyyttä koskevat määräykset laajenivat ja nyt ne koskevat myös asuntosuunnittelua (F1) ja esim. hissi tuli pakolliseksi jo kolmikerroksisiin asuinkerrostaloihin (G1).

Taulukko 2. Korjausrakentamisen tarve vuoteen 2030 mennessä.

Esteettömiä asuntoja	Kerros- taloissa	Pien- taloissa	Yhteensä
V. 2011 arviolta	200 000	80 000	280 000
V. 2030 nykyisellä uudisrakentamisvauhdilla	230 000	90 000	320 000
Yhteensä	430 000	170 000	600 000
Korjaustarve 2030 mennessä	250 000	150 000	400 000
Yhteensä	680 000	320 000	1 000 000
Vuosittainen esteettömyys- korjaustarve 2013–2030			
• Uusi hissi + esteetön sisäänkäynti (500 hissiä)	6500		
• Hissillisten talojen esteettömyyskorjaukset (yhteistilat + asunnot)	7500		
• Pientalojen esteettömyyskorjaukset		8000	
Yhteensä	14 000	8 000	22 000

Muistisairaille tarkoitettun palveluasumisen tarve tulee olemaan suuri tulevina vuosina. Uusien asuntojen osalta vuosittainen tarve nousee vuoden 2013 noin 1 500 asunnosta lähes 2 000 asuntoon vuoteen 2030 mennessä tämän hetkisten muistisairauksien esiintyvyyttä ja hoitoa koskevien ennusteiden mukaan. Muistisairaiden lisäksi myös fyysisesti erittäin huonokuntoiset henkilöt sekä ikääntyneet, joilla on mielenterveydellisiä ongelmia, tarvitsevat tehostettua palveluasumista. Muistisairaiden henkilöiden kotona asumista voidaan tukea kotipalvelujen lisäksi myös asunnon muutostöillä, ja näin monen kohdalla saadaan siirtymistä palveluasumiseen myöhennettyä.

Ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelman tavoitteena on:

- parantaa ikääntyneiden asumisolaja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen
- tukea ikääntyneiden omaa varautumista asumisen ja siihen liittyvien palvelujen osalta
- luoda edellytyksiä ikääntyneiden asuinolojen parantamiseen valtion pitkäjänteisen toiminnan kautta
- vahvistaa kunnan toiminnan ja talouden suunnittelussa ikääntyvän väestön asumisen osuutta ja edistää palvelurakenteen muutosta avohuoltopainotteiseen suuntaan
- suunnata asunto- ja rakennusalan toimintaa vastaamaan paremmin ikääntyneiden asumisen tarpeita ja asumisolojen parantamista.
- parantaa toimijoiden yhteistyötä ja luoda ikääntyneiden asumista tukevia toimintamalleja.

Työryhmän toimenpide-ehdotukset koskevat pääosin vuosia 2012–2015 ja ovat sellaisia, että ne ovat toteutettavissa näinä vuosina. Joidenkin toimenpide-ehdotusten toteuttaminen jatkuisi myös tämän jälkeen. Työryhmä esittää, että toimenpiteiden toteuttaminen muodostaa ikääntyneiden asumissuunnitelman vaiheen 1, jota tulisi arvioida ja tarkentaa tulevien vuosien osalta seuraavan hallituskauden alussa vuonna 2015.

Toimenpide-ehdotukset

A. Ennakointi ja varautuminen

1. Otetaan ikääntyneiden asumisen parantaminen huomioon valtion asuntopoliittikan toteutuksessa vuosina 2012–2030
2. Vahvistetaan ikääntyneiden asumisen, asuinympäristöjen ja palvelujen kokonaisuutta kuntien strategioissa.
3. Lisätään ikääntyneiden asumista koskevaa ennakointia ja ennakoinnin tukea.
4. Parannetaan vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustuksen saatavuutta.
5. Kehitetään olemassa olevia ja uusia ikääntyneiden asumista tukevia rahoitusmalleja.

B. Esteettömyyden ja asuntojen korjaamisen lisääminen

6. Edistetään hissien rakentamista olemassa olevaan asuntokantaan.
7. Tuetaan esteettömyyskorjausten tekemistä.
8. Tuotetaan toimintamalleja ja työvälineitä esteettömyyden ja asuntojen korjausten toteuttamiseksi ja edistetään niiden käyttöönottoa.

C. Asuntojen laatu ja asumisratkaisujen monipuolisuus

9. Parannetaan pientalojen esteettömyyttä uudisrakentamisessa.
10. Tuetaan yhteisöllisen asumisen ratkaisujen toteuttamista.
11. Parannetaan palveluasumisen fyysisiä ratkaisuja.

D. Asumisen, palvelujen ja ympäristön toimiva kokonaisuus

12. Kehitetään erilaisiin kuntiin ja toimintaympäristöihin soveltuvia palvelualue-malleja.
13. Luodaan ikääntyneiden toimintakykyä ylläpitäviä asuinympäristöjä.
14. Vahvistetaan yritysten, järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan roolia ikääntyneiden asumisessa ja asumista tukevissa palveluissa.
15. Kehitetään ja levitetään ikääntyneiden kotona asumista tukevaa teknologiaa.
16. Koordinoidaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toteuttamista.

Toimeenpanosuunnitelma

A. Ennakointi ja varautuminen

1. Otetaan ikääntyneiden asumisen parantaminen huomioon valtion asuntopoliitiikan toteutuksessa vuosina 2012–2030

Ikääntyvän väestön asumisen kehittämistarpeet tulee ottaa riittävästi huomioon valtion asuntopoliittisissa toimenpiteissä vuosina 2012–2030. Tämä koskee rakentamisen uudis- ja korjausrakentamistavoitteita, rakentamisen ohjausta, asuntorahoituksen määrää ja rahoituksen ehtoja.

Toteutus

- 1.1 Asetetaan tavoitteet ja laaditaan suunnitelma ikääntyvän väestön asumisen kehittämiseksi valtion asuntopoliitikassa. Kullakin hallituskaudella laadittavan asuntopoliittisen ohjelman tai vastaavan yhteydessä arvioidaan ikääntyneiden asumistilannetta ja sitä koskevan suunnitelman toteutusta sekä tarkennetaan sen toimenpiteitä.

Vastuutahot: **YM, VM**

2. Vahvistetaan ikääntyneiden asumisen, asuinympäristöjen ja palvelujen kokonaisuutta kuntien strategioissa

Kuntien varautumisen väestön ikärakenteen muutokseen tulee olla järjestelmällistä ja kokonaisvaltaista. Terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen on tärkeimpiä varautumistoimia. Erityistä huomiota on kiinnitettävä asumisvaihtoehtojen kehittämiseen. Laitoshoidon vähentämisen yhteydessä on kehitettävä asumisen ja palvelut sisältäviä ratkaisuja. Ikääntyneiden itsenäisen suoriutumisen tueksi on keskeistä turvata asumisen, ympäristön ja palvelujen toimiva kokonaisuus ja sisällyttää tämä kokonaisuus strategioihin, jotka perustuvat ikääntyneen väestön tarpeiden selvittämiseen. Strategian toimeenpano kytketään kunnan taloussuunnitteluun.

Asuminen ja asumisratkaisut sisältyvät kuntien suunnitelmiin ikääntyneiden hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi. Näin tuetaan myös tulevan vanhuspalvelulain toimeenpanoa. Ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen uudistamisella ohjataan asumisen ja palvelujen toimivan kokonaisuuden luomista.

Toteutus

- 2.1 Ohjataan kunnissa tehtävää strategista suunnittelua sisällyttämään ikääntyneen väestön asuminen, asumisratkaisujen ennakointi ja monipuolistaminen sekä palvelurakenteiden muuttaminen strategioihin (kunta-, ikääntymispoliittinen ja/tai palvelustrategia).

Vastuutahot: **STM, YM, Kuntaliitto, THL, Sitra**

- 2.2 Luodaan toimintatapa kunnan koko asuntokannan ja vanhuspalvelukohteiden (vanhainkodit, palvelutalot, veljes- ja sairaskodit) kartoitukseen ja tarvittavien toimenpiteiden arviointiin sekä ohjataan sen käyttöön.

Vastuutahot: **ARA, YM, STM, THL, Kuntaliitto, kunnat**

3. Lisätään ikääntyneiden asumista koskevaa ennakkointia ja ennakoinnin tukea

Omaa kotiympäristöä ja sen toimivuutta on tärkeää tarkastella ikääntymisen näkökulmasta hyvissä ajoin. Esteettömyyteen ja turvallisuuteen liittyvien näkökulmien ottaminen huomioon tukee kotona asumista ja samalla pienentää asumiseen liittyviä riskejä. Eläkkeelle siirtyvät ovat myös tottuneet järjestämään oman asumisensa ilman yhteiskunnan merkittävää tukea. Asumisen ennakkointiin voidaan kannustaa monin tavoin.

Toteutus

3.1 Tuotetaan tietoa ikääntyneiden asumisen ennakkointiin ja varautumiseen sekä kansalaisille että kunnille.

Vastuutahot: **ARA, YM, STM**, THL, Sitra, Kuntaliitto, järjestöt

3.2 Toteutetaan tiedotuskampanja esteettömyydestä, turvallisuudesta ja varautumisesta.

Vastuutahot: **YM, järjestöt**, ARA, RAY, Kuntaliitto

4. Parannetaan vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustuksen saatavuutta

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA osoittaa vuosittain kunnille määrärahat avustusten myöntämiseen vanhusten ja vammaisten asuinrakennusten ja asuntojen korjaamista varten. Avustuksen määrä on yleensä enintään 40 % hyväksytyistä korjauskustannuksista ja joissakin tapauksissa enintään 70 % hyväksytyistä kustannuksista. Tuen saannin ehtoja parantamalla voivat pienituloiset henkilöt paremmin toteuttaa tarvitsemansa asunnon muutostyöt.

Toteutus

4.1 Korotetaan avustuksen tuloarvoja ja laajennetaan sen käyttöaluetta taloyhtiön teettämiin korjauksiin vuonna 2013.

4.2 Lisätään avustuksen rahoitusta 13 milj. euroon vuonna 2013 ja sen jälkeen tarpeen mukainen rahoitus.

Vastuutahot: **YM, VM**, ARA

5. Kehitetään olemassa olevia ja uusia ikääntyneiden asumista tukevia rahoitusmalleja

Ikääntyvän väestön varallisuustaso kasvaa koko ajan. Asuntovarallisuuden hyödyntäminen esimerkiksi asunnon korjauksiin tai tarvittavien palvelujen ostamiseen on vielä vähäistä. Tähän tarvitaan lisää tietoa ja myös uudenlaisia ratkaisuja. Toisaalta on olemassa asumisen hallintamuotoja, jotka sopivat ikääntyneiden tarpeisiin hyvin, esimerkiksi asumisoikeusasuminen ja osaomistusasuminen, jolloin varallisuutta vapautuisi asumiseen liittyvien palvelujen hankkimiseen. Näiden vaihtoehtojen hyödyntäminen on vielä vähäistä.

Toteutus

5.1 Tehdään selvitys asuntovarallisuuden hyödyntämiseen pohjaavista ja muista ikääntyneiden asumiseen soveltuvista olemassa olevista ja uusista hallinta- ja rahoitusmalleista. Kehitetään niitä edelleen ja tehdään ehdotus niiden hyödyntämisestä.

Vastuutahot: **YM**, Finanssialan keskusliitto

B. Esteettömyyden ja asuntojen korjaamisen lisääminen

6. Edistetään hissien rakentamista olemassa olevaan asuntokantaan

Vanhojen kerrostalojen suurin haaste on niiden hissittömyys tai jo olemassa olevien hissien pieni koko. Kolmikerroksisia tai sitä korkeampia hissittömiä kerrostaloja oli 18 766 ja hissittömiä porraskäytäviä oli noin 42 000 vuonna 2010. Hissin rakentaminen ja esteettömyyden lisääminen asuinrakennuksissa mahdollistaa monen ikääntyneen ihmisen asumisen kotonaan pitempään.

Toteutus

6.1 Toteutetaan vuosina 2012–2017 valtakunnallinen hissihanke, jonka tavoitteena on hissirakentamisen lisääminen vähintään 500 jälkiasennushissiin vuodessa.

Vastuutahot: **ARA**, kunnat, YM, Kiinteistöliitto

6.2 Korotetaan vähitellen hissivastuksen vuosittainen rahoitus tavoitteita vastaavaksi, joka on noin 40 miljoonaa euroa vuonna 2017.

Vastuutahot: **YM, VM**

7. Tuetaan esteettömyyskorjausten tekemistä

Esteettömyys- ja elinkaarinäkökulmat eivät ole vielä vakiintuneet rakennus- ja asuntoalalla, eikä kansalaisten toiminnassa. Esteettömyys- ja muiden korjausten toteuttamista voidaan edistää esimerkiksi teknisillä ratkaisulla ja tiedon saannilla.

Toteutus

7.1 Toteutetaan kehittämishanke innovatiivisista, monistettavista hissirakentamis- ja esteettömyyskorjausratkaisuista.

Vastuutahot: **Yliopisto/tutkimuslaitos**, RAKLI, Tekes, ARA, YM, Kiinteistöliitto, yritykset

7.2 Lisätään järjestöjen ja kuntien toteuttamaa korjausneuvontaa sekä järjestörahoituksen että valtion avustuksen kautta.

Vastuutahot: **YM, Vanhustyön keskusliitto, RAY, kunnat**

7.3 Esteettömyyttä lisäävien hyvien korjauskäytäntöjen tietopankki korjaustieto.fi sivustolle.

Vastuutahot: **YM, ARA**, RAKLI, Kiinteistöliitto, kunnat, järjestöt

8. Tuotetaan toimintamalleja ja työvälineitä esteettömyyden ja asuntojen korjausten toteuttamiseksi ja edistetään niiden käyttöönottoa

Todella esteettömät asuinrakennukset ovat vielä harvassa. Toimintamallien ja työvälineiden tarjonnalla tuetaan omistajia sekä rakennus- ja asuntoalan toimijoita vastaamaan esteettömien ja turvallisten asuntojen tarpeeseen.

Toteutus

8.1 Luodaan asunto-osakeyhtiöille toimintamalli, jossa esteettömyyskorjaukset sisällytetään pitkän tähtäimen kunnossapitosuunnitelmiin ja kuntoarviointiin.

Vastuutahot: **Kiinteistöliitto, YM**

- 8.2 Ohjataan kuntia ottamaan käyttöön toimintatapa asunnon korjaustarpeen arvioimiseksi ja korjausten käynnistämiseksi hyvinvointia tukevien kotikäyntien ja palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä.
Vastuutahot: **STM, YM, THL, Kuntaliitto**, ARA, kunnat
- 8.3 Kehittämishanke, jossa laaditaan asunnon esteettömyyden ja turvallisuuden arviointimenetelmä ja tuotetaan asuinrakennusten esteettömyysluokitus.
Vastuutahot: **YM, ARA, SM**, järjestöt
- 8.4 Tehdään ARA:n asukasvalintaohjeisiin muutos, jossa toimintakyvyn vaje tai muu esteettömyyttä vaativa tarve katsotaan kiireelliseksi asunnontarpeeksi, näin vuokratotaloyhtiöt voivat edistää tarpeellisia muuttoja esteettömiin asuntoihin.
Vastuutahot: **ARA**, YM, Rakli
- 8.5 Koulutuksen ja informaatio-ohjauksen kautta tuetaan kuntien rakennusvalvontaa niiden neuvonta- ja ohjaustyössä, joka liittyy asuintalojen peruskorjausten esteettömyyteen.
Vastuutahot: **YM, Kuntaliitto**, kunnat, Rakennustarkastusyhdistys ry
- 8.6 Lisätään esteettömyyttä, turvallisuutta ja korjaamista koskevaa koulutusta perustasolla ja täydennyskoulutuksessa rakennusalalla ja muille ikääntyvien asumisen kysymyksissä toimiville.
Vastuutahot: **OPH, yliopistot, AMK:t**

C. Asuntojen laatu ja asumisratkaisujen monipuolisuus

9. Parannetaan pientalojen esteettömyyttä uudisrakentamisessa

Tällä hetkellä ikääntyneestä väestöstä yli puolet asuu pientaloissa. Myös tulevaisuudessa tämä osuus tulee olemaan suuri, joten tarvitaan myös esteettömiä pientaloja. Nykyiset esteettömyysmääräykset koskevat kuitenkin pientaloja vain vähäisin osin. Tämän vuoksi on tarpeen arvioida pientalojen rakentamista ohjaavien määräysten ajantasaisuus asuntokannan muuntojoustavuuden ja esteettömyyden kannalta ja tehdä tarvittavat muutokset.

Toteutus

- 9.1 Muutetaan arvioinnin perusteella pientalojen esteettömyyttä koskevia rakentamismääräyksiä, tuotetaan RT-kortti ja esimerkkikokoelma pientalon hyvistä esteettömistä suunnitteluratkaisuista ja ns. selviytymiskerroksesta.
Vastuutahot: **YM, Rakennustietosäätiö, Pientaloteollisuus ry**
- 9.2 Toteutetaan suunnittelukilpailu esteettömistä useampikerroksisista pientaloista.
Vastuutahot: **Suomen Asuntomessut**, ARA, YM, Suomen arkkitehtiliitto, Pientaloteollisuus ry

10. Tuetaan yhteisöllisen asumisen ratkaisujen toteuttamista

Yhteisöllisyyttä voidaan toteuttaa monin tavoin. Asumisessa se ei aina edellytä sitä varten rakennettua rakennusta, vaan yhteisöllisyys voi toteutua tavallisissa kerrostaloissa tai asuinalueilla. Oleellista on, että asuinalueella on esteettömiä kokoontumis- ja palvelutiloja esimerkiksi kulttuuri- ja viriketoimintaa ja erityisesti ikääntyneiden omaa ja muuta vapaaehtoistoimintaa varten.

Toteutus

10.1 Kartoitetaan ikääntyneiden yhteisöllisiä asumisratkaisuja ja asuinalue- ja talokoh- taisten yhteistilojen ja -toiminnan toteuttamista ja arvioidaan näiden ratkaisujen toimivuutta.

Vastuutahot: Tutkimuslaitos/yliopisto, RAKLI, ARA, Kiinteistöliitto, kunnat, järjestöt, YM, Tekes, RAY

11. Parannetaan palveluasumisen fyysisiä ratkaisuja

Tehostetussa palveluasumisessa hoidetaan ensisijaisesti vaikeasti muistisairaita henkilöitä, mikä asettaa vaatimuksia fyysiselle ympäristölle ja sen kehittämiseksi. Palvelutalojen palveluja tarvitaan muillekin lähiympäristössä asuville, heikon toimintakyvyn omaaville tai sairaille ihmisille.

Toteutus

11.1 Kartoitetaan hyviä kansainvälisiä esimerkkejä, jotka koskevat erityisesti muisti- sairaille tarkoitettua palveluasumista, ja muutetaan ARAn suunnitteluopasta ja avustuskäytäntöä tämän perusteella.

Vastuutahot: ARA, YM

11.2 Muutetaan lainsäädäntöä mahdollistamaan ARA-rahoitteisten palvelutalojen yhteistilojen käyttö lähiympäristön asukkaille.

Vastuutaho: YM

11.3 Lisätään ARAn erityisryhmien asumisen investointiavustusrahoitusta, jotta turvataan ikääntyneiden palveluasumisen uustuotantotarpeet kansallisen tavoitteen mukaisesti ja palvelutalojen peruskorjaus laatuvaatimuksia vastaaviksi.

Vastuutahot: YM, VM

D. Asumisen, palvelujen ja ympäristön toimiva kokonaisuus

12. Kehitetään erilaisiin kuntiin ja toimintaympäristöihin soveltuvia palvelualue- malleja

Palvelualueilla tarkoitetaan asuinalueita, joilla on tavallisia asuntoja, senioritaloja, asumisyhteisöjä ja ympärivuorokautista hoivaa tarjoavia ryhmäkoteja sekä tarvittavia asumiseen liittyviä palveluja. Suunnittelussa otetaan huomioon iäkkäiden ihmisten oikeus yksilölliseen asumiseen ja yhteisöllisyyteen sekä toimivaan arkeen ja palvelujen saavutettavuuteen. Maaseutumaisiin, taajaan asuttuihin ja kaupunkimaisiin kuntiin tarvitaan niihin sopivia palvelualuemalleja.

Toteutus

- 12.1 Ohjataan erilaisista paikallisista lähtökohdista syntyvien palvelualue- ja palvelualuekehittämistä esimerkiksi valtakunnallisissa työryhmissä ja alueellisissa yhteistyöverkostoissa.

Vastuutahot: **STM, YM**, ARA, THL, kunnat, Sitra

13. Luodaan ikääntyneiden toimintakykyä ylläpitäviä asuin ympäristöjä

Kun tavoitteena on, että ihmiset saisivat asua kotonaan mahdollisimman pitkään, tulee sen näkyä yhdyskuntaa koskevissa ratkaisuissa ja palveluihin tarkoitetuissa tiloissa. Pitkät ja hankalat asiointimatkat ovat keskeinen asuin ympäristöön liittyvä ikääntyneiden avun tarpeen aiheuttaja. Asiointimatkat koskevat kauppa-, posti- sekä sosiaali- ja terveyspalveluja. Yhdyskuntasuunnittelussa ikääntyvän väestön toimintakyvyn alenemisesta ja muusta aiheutuvat tarpeet, kuten yksinäisyys ja turvattomuus otetaan huomioon. Myös erilaisten alueiden erityispiirteiden tunnistaminen asumisratkaisuissa ja asumisen palveluissa on osa toimintakykyä ylläpitävää ympäristöä.

Toteutus

- 13.1 Kaavoituksen ja yhdyskuntasuunnittelun ohjauksella edistetään ikääntyneiden toimintakykyä ylläpitävien asuin ympäristöjen toteuttamista sekä eri väestöryhmien asumisen ja palvelujen integroimista.

Vastuutahot: **YM, Kuntaliitto**, STM, ARA, kunnat, yliopisto/tutkimuslaitos, Rakli, Tekes

- 13.2 Kehitetään asumista tukevia palveluratkaisuja haja-asutusalueille (esim. kiinteistö- ja korjauspalvelut ja asumisen tukipalvelut).

Vastuutahot: **Järjestöt**, YM, kunnat, RAY

14. Vahvistetaan yritysten, järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan roolia ikääntyneiden asumisessa ja asumista tukevissa palveluissa

Kiinteistöhuollon palveluliiketoimintaa on jonkin verran olemassa, mutta suhteessa ikääntyneiden palveluihin se on vähäistä. Potentiaalista järjestötyötä ja vapaaehtoistyötä, jota voidaan hyödyntää ikääntyneiden asumisessa, on paljon.

Toteutus

- 14.1 Kehittämishanke, jossa kartoitetaan ja luodaan kiinteistöhuollon palveluliiketoiminnan toimintamalleja ikääntyneiden asumiseen ja edistetään niiden käyttöönottoa.

Vastuutahot: **Tutkimuslaitos/yliopisto**, Tekes, RAKLI, yritykset

- 14.2 Järjestöjen ja kuntien yhteistyöhanke, jossa kartoitetaan, kehitetään ja levitetään toimivia yhteistyömalleja.

Vastuutahot: **Järjestöt**, kunnat, RAY

- 14.3 Kartoitetaan olemassa olevia ikääntyneiden omaehtoisen ja muun vapaaehtoistoiminnan muotoja ikääntyvän väestön asumisessa sekä tuetaan niiden hyödyntämistä.

Vastuutahot: **Järjestöt**, kunnat, RAY

15. Kehitetään ja levitetään ikääntyneiden kotona asumista tukevaa teknologiaa

Ikääntyneiden asumista tukevaa teknologiaa on tänä päivänä paljon tarjolla ja uusia ratkaisuja kehitetään jatkuvasti. Ratkaisut on kuitenkin usein suunniteltu "laitoskäyttöön". Tarvitaan erityisesti kotona asumiseen soveltuvaa teknologiaa, jonka hyödyntäminen on helppoa.

Toteutus

- 15.1 Osana älystrategioiden toteuttamista tuetaan ikääntyneiden kotona asumiseen liittyvän hyvinvointi-, turva- ja ICT- teknologian kehittämistä ja käyttöönottoa.
Vastuutahot: **YM, LVM, STM, TEM**, Tekes, yritykset, oppilaitokset, järjestöt

16. Koordinoidaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toteuttamista

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toteutukseen tarvitaan vahvaa koordinaointia, jotta sen toimeenpano on tehokasta. Ohjelman toteuttaminen edellyttää eri rahoittajien ja toteuttajien intensiivistä yhteistyötä. Ilman ohjelman koordinaointia kehittämistyö sirpaloituu, sen hyöty jää hajanaiseksi ja tieto tuloksista sattumanvaraiseksi.

Toteutus

- 16.1 Osoitetaan kehittämisohjelman koordinaointiin kahden henkilön resurssit ja tuetaan toimijoiden yhteistyötä ohjelman toteutuksessa järjestämällä aiheeseen liittyviä tilaisuuksia, luomalla nettisivuja ja muilla toimintatavoilla.
Vastuutahot: **YM, ARA**

5 Ohjelman vaikutukset

5.1

Ohjelman toteutukseen tarvittava rahoitus

Vuonna 2030 yli 65-vuotiaita on 26 % väestöstä eli yli 1,5 miljoonaa. He tarvitsevat miljoona ikääntyneille soveltuvaa asuntoa. Tällä hetkellä riittävän esteettömiä asuntoja on valmiina noin kolmasosa tarpeeseen nähden. Ohjelmassa luodaan sellainen kehityspolku, jolla voidaan vastata tämän väestökehityksen mukaiseen asumishaasteeseen. Erityisesti ohjelman alkuun tarvitaan vahvaa panostusta, esimerkiksi kehittämistyöhön ja koordinointiin, mutta myös asuntojen korjauksiin ja investointeihin, jotta sen toimeenpano käynnistyy tehokkaasti.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaan liittyvässä hanke- ja kehittämistyössä hyödynnetään olemassa olevaa rahoitusta (esim. ARA, STM/Kaste-ohjelma, RAY, Tekes ja Sitra). Ohjelman toteutuksessa on tärkeää tiivis yhteistyö alan monenlaisten toimijoiden kanssa (valtio- ja kuntatoimijat, kehittämistyötä tekevät ja rahoittajat, järjestö- ja yrityssektori).

Valtakunnallisen hissihankkeen (toimenpiteet 6.1 ja 6.2) toteuttaminen edellyttää hissien rakentamista koskevan määrärahan nostamista nykyisestä 20 miljoonasta eurosta 40 miljoonaan euroon vuonna 2017. Avustettavien hissien rakentamistavoite nousee tänä aikana noin 200:sta 500 hissiin.

Vanhusten ja vammaisten korjausavustuksen osalta (toimenpiteet 4.1 ja 4.2) tarvitaan määrärahan lisäys 10 miljoonasta eurosta 13 miljoonaan euroon. Tässä on otettu huomioon tulorajojen korotuksen ja avustuksen käyttöalueen laajennuksen aiheuttamat kustannusvaikutukset.

Korjausneuvonnan lisääminen ehdotetaan toteutettavaksi RAY:n rahoituksella järjestöille ja valtion 20%:n avustuksena kuntien yhteisen seudullisen korjausneuvojan palkkaukseen.

ARAN investointiavustuksen vuotuinen tarve muistisairaiden palveluasumisessa nousee 1500 uuden asunnon (avustustarve noin 52 miljoonaa euroa) määrästä vuonna 2013 noin 2000 uuteen asuntoon (avustustarve noin 70 miljoonaa euroa) vuoteen 2030 mennessä. Tässä on käytetty pohjana vuoden 2011 rakennuskustannuksia. Rakennuskustannukset säilyvät lähes samoina, vaikka olemassa olevaa kantaa peruskorjattaisiin palveluasumiseen.

Kehittämisohjelman koordinoitua ja muita yhteisiä tehtäviä varten esitetään kahden henkilön palkkausta ja työhön liittyvien koordinoitukulujen kattamista (seminaarit, tiedotuskampanja, nettisivut, matkakulut, yms.) sekä pientä kehittämisrahoitusta (esiselvitykset, pienet hankkeet, kokeilujen tuki). Rahoitustarve on 500 000 euroa vuodessa vuosina 2013–2015.

Ohjelman kautta saavutettavat hyödyt

Ohjelman tavoitteena on tukea palvelurakenteen muutosta avohuoltopainotteisempaan suuntaan ja kansallisen tavoitteen saavuttamista, joka on tällä hetkellä se, että 75 vuotta täyttäneistä 91–92 % asuu kotona.

Tavallisissa asunnoissa asui 75 vuotta täyttäneistä vuoden 2010 lopussa 89,5%. Osuus on jokseenkin sama tällä hetkellä, sillä se ei ole juurikaan muuttunut viimeisen 10 vuoden aikana.

Taulukko 3. Kotona asumisen tilanne vuonna 2010 ja tavoite yli 75-vuotiaiden kohdalla.

	vuonna 2010	vuonna 2030
75 vuotta täyttäneet	435 549	847 063
89,5 %	389 816	758 121
91,0 %	396 350	770 827
92,0 %	400 705	779 298
Ero nykyisen 89,5 % ja 91 % välillä	6 533	12 706
Ero nykyisen 89,5 % ja 92 % välillä	10 889	21 177

Tavoitteen 91 % saavuttaminen vuoteen 2030 mennessä tarkoittaa lähes 13 000 henkilön asumista kotona laitoshoidon tai palveluasumisen sijasta ja 92 %:in saavuttaminen merkitsee yli 21 000 henkilöä verrattuna nykyiseen prosenttitasoon. Lisäksi on huomattava, että laitoshoidossa ja palveluasumisessa on myös alle 75-vuotiaita henkilöitä. 75 vuotta täyttäneiden osalta tämä tavoite tarkoittaa sitä, että vuonna 2030 kotona asuisi yhteensä vähintään 779 000 ihmistä.

Kotipalvelujen järjestäminen on merkittävin keino lisätä kotona asumista, mutta tarpeita vastaavat asumisolot ovat myös keskeisessä roolissa. Monet tekijät lisäävät kotona asumista, eikä yksittäisen tekijän merkitystä voida erottaa helposti. Seuraavassa on kuitenkin arvioitu muutamien tekijöiden vaikutusta.

Ennakointi ja ennaltaehkäisy

Neuvonnan ja ennakkoinnin tukemisen kautta ihmiset osaavat paremmin ennakoida hyvissä ajoin omia asumisratkaisujaan, kun heillä on käytettävissään tätä varten tietoa päätöksen tueksi. Tuottamalla esimerkiksi työvälineitä asukkaat voivat tarkistaa oman ympäristönsä esteettömyyden ja turvallisuuden.

Ikääntyneen hyvinvointia tukevilla kotikäynneillä ja muilla kotipalvelun käynneillä voidaan samalla kertaa arvioida esteettömyys- ja turvallisuuspuutteita. Näin toimenpiteet käynnistyvät nopeasti, kun tulokset ovat kunnan työntekijöiden tiedossa heti. Kun asukkaan asuinolot paranevat ajoissa, myös asumisen riskit, kuten tapaturmat ja onnettomuudet, vähenevät.

Monet iäkkäät ihmiset kokevat yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Sosiaalista kanssakäymistä ja muuta yhteisöllisyyttä tukemalla voidaan vähentää yksinäisyyttä, mäsenteisuutta ja samalla edistää toimintakyvyn ylläpitoa ja vähentää sairauksia.

Esteettömyyden ja hissirakentamisen edistäminen

Hissin rakentamisesta aiheutuu kustannussäästöjä monin eri tavoin, esimerkiksi vähentyneenä kotihoitona ja palveluasumisena ja niiden myöhentymisenä. Myös porrastaturmien vähenemisestä tulee huomattavat kustannussäästöt. Portaissa kaatumisia tapahtuu useita satoja vuodessa, kuolemaan johtavia lähes sata ja näistä noin 1/3 kerrostalon portaissa. Porrastaturmat ovat yleensä vakavia ja niissä aiheutuvat murtumavammat ovat nilkka-, lonkka-, kallo- ja selkärankavammoja, jotka vaativat pitkäaikaista sairaala- ja kotihoitoa. Niiden kustannukset ovat keskimäärin 6 000 euroa henkilöä kohden.

Yhden vanhuksen laitoshoidosta (kaupungin omana toimintana) aiheutui Kuusikko-kunnille 148–295 euron kustannukset vuorokaudessa eli 54 020–107 675 euron vuotuiset kustannukset vuonna 2010. Tehostetusta palveluasumisesta (omana toimintana) puolestaan aiheutuu kunnalle noin 111–124 euron kustannukset vuorokaudessa eli noin 40 515–45 260 euron vuotuiset käyttökustannukset.

Taulukko 4. Kuuden suurimman kaupungin vanhuspalvelujen kustannusten vertailu v. 2010.

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Keskiarvo Kuusikko- kunnat
Kotihoito*) €/käynti	50,39	55,93	47,76	33,81	46,31	30,69	44,15
Tehostettu palveluasuminen €/vrk oma/osto	117/106	-/127	111/127	114/107	-/108	124/98	117/113
Vanhainkoti €/vrk oma/osto	193/128	206/213	171/171	159/144	158/150	148/147	175/136
Tk:n vuodeosasto pitkäaikaispaikat €/vrk oma/osto	295/208	241/-	265/0	173/161	202/-	275/	231/165

*) perus- ja tukipalvelut
oma/osto = kunnan oma toiminta / ostopalveluna

Kehittämisohjelman koordinointi

YM/ARAN ohjelmarahoituksella voidaan palkata kaksi henkilöä tukemaan ja koordinoimaan ohjelman toteutusta. Näin ohjelman vaikuttavuus saadaan suureksi, koska hankerahoitus tulee koostumaan monista eri lähteistä. Ilman koordinoitua kehittämistyötä sirpaloituu, sen hyöty jää hajanaiseksi ja tieto tuloksista sattumanvaraiseksi. Koordinoinnin puute lisää myös päällekkäisten hankkeiden mahdollisuutta, jolloin synergiahyöty jää käyttämättä.

LÄHTEET

- Einiö, E., Martikainen, P., Moustgaard, H. & Saarioja, S. 2012. Hoivariski ja siihen vaikuttavat tekijät.
- Eskola, S. 2012. Selvitys ARAn erityisryhmien asumisen investointirahoituksesta ja palveluasumisesta.
- Jylhä, M., Forma, L., Aaltonen, A., Raitanen, J. & Taskinen, H. 2008. Pidentyvä vanhuusikä ja palvelujen uudet haasteet. Julk.: Tutkijapuheenvuoroja terveydenhuollosta. Stakes.
- Kuusikko-työryhmä 2011. Kuuden suurimman kaupungin vanhusten sosiaali- ja terveystalvelujen ja kustannusten vertailu 2010.
- Määttänen, N. 2012. Hoivariskit, hoivavakuutuksen hinta ja vakuutustarve. Julk.: Valkonen T (toim.) Hoivariskit ja hoivavakuutukset. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.
- Pasila, A. 2011. Kuuden suurimman kaupungin vanhusten sosiaali- ja terveystalvelujen ja kustannusten vertailu 2010.
- Pekka, T., Pelvas, P. & Peltonen, J. 2008. Asuinkerrostalojen hissittömyys. Katsaus hissitutkimuksiin sekä hissitilanteen rekisterikartoitus, kartta- ja paikkatietoesityksiä väestötietojärjestelmään perustuen. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 1/2008.
- Pitkälä, K. 2010. Ravitsemussuositukset ikääntyneille. Valtion ravitsemusneuvottelukunta.
- Pitkälä, K. 2012. Sairauksien ehkäisy ja terveyden edistäminen vanhuusiässä. Artikkelit Suomessa lääkäri Duodecim ja Suomen Akatemian julkaisussa Kohti parempaa vanhuutta. Konsensuskokous 2012.
- Poutanen, V-M., Laurinkari, J. & Hynynen, R. 2008. Ikääntyneiden asumisratkaisut vuoden 2004 Asumis- ja varallisuustutkimuksen valossa. Suomen ympäristö 20/2008, Asuminen. Ympäristöministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto. 2008. Ikäihmisten palveluiden laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:3.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Hoitoa ja huolenpitoa ympärivuorokauden. Ikähoiva-työryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:28.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012a. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste). http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/kaste
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012b. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista. http://www.stm.fi/vireilla/lainsaadantohankkeet/sosiaali_ja_terveydenhuolto/ikaantyneet
- Strandell, A. 2011. Asukasbarometri 2010. Asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä. Suomen ympäristökeskus. Suomen ympäristö 31/2011.
- Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S.(toim.). 2010. Suomalaisten hyvinvointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Verma, I., Kilpelä, N. & Hätönen, J. Asuinrakennusten ja pihojen esteettömyyden tila. Ympäristöministeriön raportteja 13/2012.
- Vähä, P., Kettunen, Rynnänen, T., Halonen, M., Myllyoja, J., Antikainen, M. & Kaikkonen, J. 2009. VTT TIEDOTTEITA –2508. Palvelut muokkaavat kaikkia toimialoja. Palveluliiketoiminnan toimialakohtaiset tiekartat.
- Ympäristöministeriö. 2011. Palveluasumisen julkisen rahoituksen linjauksia. Ympäristöministeriön raportteja 1/2011.

VALMISTELUTYÖN ALATYÖRYHMÄT

Valmistelutyön tukena toimi kolme alatyöryhmää:

- a) olemassa olevan asunto- ja rakennuskannan kehittäminen,
- b) uudet asumisratkaisut ja palveluasumisen fyysisten ratkaisujen kehittäminen,
- c) asumista tukevat palvelut, palvelurakenne ja kuntien strategiat.

a) Olemassa olevan asunto- ja rakennuskannan kehittäminen alatyöryhmä

Alatyöryhmän puheenjohtajana toimi Erja Väyrynen (ympäristöministeriö). Jäseniä olivat Hanna Koskela (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA), Jari Virta (Kiinteistöliitto), Laura Hassi (Suomen Kuntaliitto), Ari Juhanila (Lahden kaupunki), Hannu Huttunen (Aalto-yliopisto) ja Aulis Mäkinen (Senioriliike). Asiantuntijana oli Kirsti Pesola (Vanhustyön keskusliitto) ja sihteerinä Katja Tommila (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA).

b) Uudet asumisratkaisut ja palveluasumisen fyysisten ratkaisujen kehittäminen alatyöryhmä

Alatyöryhmän puheenjohtajana toimi Helinä Kotilainen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos). Jäseniä olivat Harri Hakaste (ympäristöministeriö), Sampo Vallius (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA), Sanna Sairanen (Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus TEKES), Erkki Aalto (Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI), Samuli Miettinen (JKMM Arkkitehdit) ja Heli Stenvall (Aktiiviset Seniorit Ry). Asiantuntijana oli Kirsti Pesola (Vanhustyön keskusliitto) ja sihteerinä Katja Tommila (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA).

c) Asumista tukevat palvelut, palvelurakenne ja kuntien strategiat alatyöryhmä

Alatyöryhmän puheenjohtajana toimi Päivi Voutilainen (sosiaali- ja terveysministeriö). Jäseniä olivat Raija Hynynen (ympäristöministeriö), Ulla-Maija Laiho (työ- ja elinkeinoministeriö), Seija Muurinen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos), Eevaliisa Virnes (Suomen Kuntaliitto), Marja-Leena Meriläinen (Ylä-Savon Sote-kuntayhtymä) ja Björn Sundqvist (Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry). Asiantuntijana oli Katariina Välikangas (Sosiaalikehitys Oy) ja sihteerinä Tuula Tiainen (ympäristöministeriö).

ERIÄVÄ MIELIPIDE

En voi yhtyä po. työryhmän enemmistön ehdotukseen, koska ne eivät mielestäni vastaa niihin keskeisiin tarpeisiin, joita palvelurakennemuutoksen läpivienti asuntokannan kehittämiseltä edellyttää. Seuraavassa perusteluni.

Hyvinvointipalvelujen ylläpitäminen tulee lähivuosina vaikeutumaan merkittävästi julkisen talouden kestävyysvajeen ja väestörakennemuutoksen takia. Suurten ikäluokkien siirryttyä eläkkeelle huoltosuhde tulee heikkenemään nopeasti. Ikääntymisen vaikutus sosiaali- ja terveyspalvelujen kasvuun on arvioitu olevan vuoteen 2020 mennessä yli 2,5 mrd. euroa, mikä tarkoittaa noin 1,6% vuosittaista vain ja ainoastaan ikääntymisestä johtuvaa kasvua. Tarvitaan ennakkoluulottomia ratkaisuja palvelukonsepteihin, niiden tuotantotapoihin ja rahoitukseen sekä palvelujen tuottavuuden parantamiseen.

Ikääntyvän väestön hoito- ja hoivapalvelujen kehittämisen tavoitteena on kansallisten linjausten mukaan siirtyminen asumiseen perustuvaan ja sitä tukevaan palvelujärjestelmään. Linjausten toteuttaminen edellyttää merkittäviä panostuksia asuntokannan ja asuinympäristöjen kehittämiseen. Työryhmäntaustaselvityksen mukaan pelkästään esteettömien asuntojen lisääminen asuntokannassa edellyttää vuoteen 2030 mennessä 320 000 uutta esteetöntä asuntoa, keskimäärin noin 18 500 asuntoa/vuosi. Vastaavasti korjaustarve koskee 400 000 asuntoa eli yli 23 000 esteettömäksi korjattavaa asuntoa/vuosi.

Keskivaikeaa ja vaikeaa dementiaa sairastavien ja siihen sairastuvien määrän kasvusta seuraa, että vuoteen 2030 mennessä tarvittaisiin nykyisten tehostetun palveluasumisen asuntojen lisäksi yli 40 000 uutta asuntoa (edellyttäen että heistä 60% pystyy asumaan kotona).

Edellä todetut laskelmat osoittavat, kuinka mittavasta asiasta asuntokannan esteettömyyden ja asumisessaan runsaasti palveluja tarvitsevien vanhusten asumisen kehittämisessä on kysymys. Erilaisten informaatio-ohjaukseen, selvityksiin ja yksittäisiin kehittämishankkeisiin tähtäävien esitysten sijasta työryhmän olisi tullut keskittyä em. mittavista tarpeista seuraaviin investointi- ja rahoitustarpeisiin ja ehdottaa konkreettisia, julkisen sektorin kantokyvystä ja rahoituksesta riippumattomia vaihtoehtoja näiden investointien rahoitukseen.

Huolimatta työryhmän toimeksiannosta valtion tukeman palveluasumisen keskeiset ongelmat rajattiin työryhmän tarkastelun ulkopuolelle. Siirtyminen laitoshoidosta vanhusten asunnoissa ja erityisesti asuinkiinteistöjen palvelutiloissa tuotettaviin, julkisen järjestämisvastuun piiriin kuuluviin palveluihin edellyttää investointeja palvelutiloihin. Palvelutuottajien kannalta palvelutilojen julkisella tuella on suuri merkitys, sillä investointituki siirtyy palvelujen hintaan tuottaen kilpailuedun tuen saajalle.

Palveluasumispalveluissa yritysten ja järjestöjen tuotanto-osuus on jo kuntien osuutta suurempi; kuntien palveluasumisostot ovat vuositasolla noin miljardi euroa. Palveluasumisen kehittämisessä keskeiset kysymykset ovat: valtion tuen vaikutus palvelumarkkinoiden kehittämiseen, palvelutuotannon aidon kilpailun toteutumisi-

nen sekä julkisen hankintayksikön toimivalta suoran tai välillisen omistuksensa ulkopuolisten kohteiden palvelujen kilpailutukseen.

Kunnilla on lakeihin perustuva järjestämisvastuu sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämisestä. Em. palvelujen osuus kuntasektorin menoista on yli puolet. Ikääntyvän väestön palvelujen ja asumisen kehittäminen on keskeinen strateginen linjaus kunnan toimintaa ja taloutta suunniteltaessa. Työryhmän esittämän informaatio-ohjauksen sijasta kuntien palvelustrategioita ja niiden ohjausvaikutusta tulee vahvistaa osana kunnan toiminnan ja talouden suunnittelua.

Ulla-Maija Laiho
kehitysjohtaja

LIITTEET

Liite I. Kerrostalot hissien suhteen

	Kaikki kerrostalot		Hissittömät asuinkerrostalot Omistuksen mukainen jaottelu		
	Hissilliset	Hissittömät	ARA- rahoitteiset	Asoy	Muu
Etelä-Karjala	552	850	314	534	2
Etelä-Pohjanmaa	191	769	274	492	3
Etelä-Savo	436	1 214	416	793	5
Kainuu	169	559	192	367	
Kanta-Häme	636	1 044	208	834	2
Keski-Pohjanmaa	119	322	102	220	
Keski-Suomi	989	1 600	596	997	7
Kymenlaakso	595	1 216	318	898	
Lappi	424	1 114	420	691	3
Pirkanmaa	2 061	3 301	851	2 444	6
Pohjanmaa	447	1 395	390	1 003	2
Pohjois-Karjala	307	1 146	448	695	3
Pohjois-Pohjanmaa	990	1 944	711	1 230	3
Pohjois-Savo	888	1 709	606	1 099	4
Päijät-Häme	1 040	1 315	349	966	
Satakunta	699	999	234	765	
Uusimaa	7 828	11 148	3 457	7 592	99
Varsinais-Suomi	2 280	1 934	499	1 422	13
Yhteensä	20 651	33 579	10 385	23 042	152

Taulukon luvuissa ovat mukana kaksikerroksiset ja sitä korkeammat kerrostalot.

Lähde: Rakennus- ja huoneistorekisteri 2010.

I Avustuslajit

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA osoittaa vuosittain kunnille määrärahoitusta avustusten myöntämiseen vanhusten ja vammaisten asuinrakennusten ja asuntojen korjaamista varten. Korjausavustusten tavoitteena on tukea vanhusväestön ja vammaisten kotona asumista. Kuntien myöntämien korjausavustusten lisäksi ARA myöntää avustuksia asunnon korjaamiseen asunnossa ilmenneiden terveyshaittojen vuoksi, hissien rakentamiseen kerrostaloon sekä sellaisen liikkumisesteen poistamiseen, jolla tehdään mahdolliseksi liikkumisesteisen pääsy asuinrakennukseen, siinä oleviin asuntoihin tai muihin tiloihin. Avustusten myöntämistä koskevat laki asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista (1184/2005), valtionavustuslaki (688/2001) ja valtioneuvoston asetus asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista (128/2006).

2 Avustus vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaamiseen

Vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaamiseen tarkoitetun korjausavustuksen saaminen edellyttää, että ympärivuotisessa asuinkäytössä olevassa asunnossa asutaan pysyvästi ja ruokakunnasta ainakin yksi henkilö on vähintään 65-vuotias tai vammainen. Lisäksi ruokakunnan tulot eivät saa ylittää asetettuja rajoja eikä ruokakunnalla saa olla varallisuutta siinä määrin, että se kykenisi korjaamaan asuntonsa ilman avustusta. Tulorajat vuonna 2012 ovat seuraavat:

Asunnossa asuvan ruokakunnan pysyvät bruttotulot kuukaudessa eivät yhteenlaskettuina saa ylittää seuraavia henkilöluvusta riippuvia tulorajoja:

Henkilöluku	1	2	3	4
Tulot (brutto) euroa/kk	1355	2260	3020	3845

Tulorajoja korotetaan 875 eurolla kutakin lisähenkilöä kohden. Jos ruokakuntaan kuuluu rintamaveteraani tai rintamaveteraanin leski, sovelletaan seuraavia tulorajoja:

Henkilöluku	1	2	3	4
Tulot (brutto) euroa/kk	1760	2940	3925	5000

Avustuksen määrä on enintään 40 prosenttia hyväksytyistä korjauskustannuksista. Poikkeustapauksissa avustus voi olla enintään 70 prosenttia eli silloin, jos vanhus tai vammainen joutuisi muutoin välittömästi muuttamaan pysyvästi pois asunnosta liikkumisesteiden vuoksi tai siksi, ettei asunnossa voida antaa hänen tarvitsemiaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Rintamaveteraanilla tarkoitetaan henkilöä, jolle on annettu rintamasotilas, rintamapalvelus, rintama- tai veteraanitunnus. Bruttokuukausituloja määriteltäessä tuloina ei oteta huomioon asumistukea, asumistukiasetuksen (949/1993) 1§:ssä mainittuja tuloja eikä omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 8§:ssä tarkoitettua omaishoitoa koskevaan sopimukseen perustuvaa hoitopalkkiota.

Avustusta voidaan käyttää korjaustöiden edellyttämiin rakennustarvikkeisiin ja rakennukseen kiinteästi asennettavien laitteiden hankintakustannuksiin sekä vesi-,

viemäri-, sähkö- ja kaukolämpöön liittymismaksuihin. Hyväksyttäviä kustannuksia ovat myös arviointi-, tutkimus-, laatu-, suunnittelu-, rakennus-, asennus-, katselmuks-, säätö-, mittaus- ja purku- sekä valvontatöistä aiheutuvat kustannukset. Oman ja vastikkeetta tehdyn työn osuus ei kuulu avustettaviin kustannuksiin.

Korjausavustusta myönnetään vain sellaisiin toimenpiteisiin, joiden rahoittamiseksi hakijalla ei ole oikeutta saada muuta julkista tukea. Esimerkiksi vammaispuolustuksen mukainen korvaus tai sotilasvammalain mukainen avustus estävät korjausavustuksen myöntämisen. Kunnan tulee ennen päätöksentekoa tarkistaa muun julkisen tuen mahdollisuus.

Korjausavustuksella korjattua asuntoa on käytettävä avustuksensaajan asuntona viiden vuoden ajan avustuksen myöntämisestä lukien. Rajoitusaikana asunto voidaan luovuttaa vain sellaiselle ruokakunnalle, joka luovutushetkellä täyttää avustuksen saamisen ehdot. Muissa tapauksissa kunnan tulee periä avustus tai sen osa takaisin. Kunta voi myös myöntää vapautuksen käyttörajoituksesta. Kunnan tulee valvoa asunnon käyttöä koko viiden vuoden rajoitusajan esimerkiksi väestörekisterin tietojen tarkastuksella.

Kaikissa kunnissa on tarvetta vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustukselle. Korjaus- ja muutostarvetta lisää asuntokannan ikä. Monilla paikkakunnilla kerrostalo- ja rivitalokohteet ovat 1960–1970-luvuilta ja omakotitalokanta myös vanhaa. Avustuksen hakemista rajoittaa kuitenkin tiedonpuute ja tiukat tulorajat sekä omavastuurahoituksen järjestämisen vaikeus. Avustusmuodon kehittämiseksi onkin ehdotettu tiedottamisen lisäämistä ja tulorajojen nostamista.²

3 Avustus uuden hissin rakentamiseen

Avustuksen kohteena on uuden hissin rakentaminen kerrostaloon eli porrashuoneessa ei ole tällöin ennestään hissiä. Uuden hissin asentaminen entisen hissin tilalle katsotaan hissin perusparantamiseksi ja sitä ei enää avusteta.

Kerrostalo on vähintään kolme asuntoa käsittävä rakennus, jossa on ainakin kaksi asuntoa päällekkäin. Rakennuksen on oltava ympärivuotisessa asuinkäytössä. Avustusta voidaan myöntää myös silloin, kun rakennus otetaan ympärivuotiseen asuinkäyttöön. Avustuksen hakija ja saaja on rakennuksen omistaja, esim. asunto-osakeyhtiö.

Avustusta myönnetään hissin rakentamisesta aiheutuviin välttämättömiin töihin. Avustettavia toimenpiteitä ovat hissin hankinta, tarvittavat rakennustekniset ja LVIS-tekniset työt sekä suunnittelu- ja yleiskustannukset. Avustettaviksi voivat tulla myös muut liikkumisesteiden poistamisen kannalta olennaiset toimenpiteet, kuten esimerkiksi automatisoinnit ulko-oviin ja tarvittavat luiskat. Avustusta uuden hissin rakentamiseen myönnetään enintään 50 prosenttia hyväksytyistä hissin tai hissien rakentamiseen liittyvistä kokonaiskustannuksista.

Niin sanotun porrashissin ei katsota korvaavan normaalia henkilöhissiä. Porrashissin hankintaan voidaan myöntää avustus silloin, kun sillä poistetaan muutaman portaan liikkumiseste hissille pääsyn varmistamiseksi.

Tilastojen perusteella maassamme on merkittävä hissirakentamisen tarve vanhassa asuinkerrostalokannassa. Esimerkiksi Espoossa ja Helsingissä eri vuosikymmenillä rakennetuista hissittömistä taloista suurin osa on 3- tai 4-kerroksisia taloja. Valtaosa Suomen asuinkerrostalokannasta on rakennettu 1960- ja 1980-luvuilla, jolloin myös rakennettiin suurelta osin hissittömien 3–5-kerroksisten asuinkerrostalokanta. Valtaosa asuinkerrostaloissa sijaitsevasta 1,2 miljoonan asuntokannasta on rakennettu aikana, jolloin hissirakentamisesta ei ollut erillisiä määräyksiä, joten hissi oli asuinrakennuksen vapaaehtoinen lisävaruste.³

² Kajanus-Kujala, L.: Selvitys vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustuksista. Loppuraportti. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskusraportteja 2/2008, Helsinki 2008

³ Pekka, T., Pelvas, P. & Pelttonen, J.: Asuinkerrostalojen hissittömyys. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskusraportteja 1/2008, Helsinki 2008

Tulevaisuudessakin moni ikääntynyt asuu vähintään 3-kerroksisessa asuinkerrostalossa, jossa ei ole hissiä. Siksi on tarpeen edistää hissirakentamista.

4 Avustus liikkumisesteiden poistamiseen

Liikkumisesteiden poistamiseen tarkoitettujen avustuksen kohteena ovat muut kuin hissien rakentamista tai perusparantamista koskevat toimenpiteet, joilla tehdään mahdolliseksi liikkumisesteisen pääsy asuinrakennukseen, siinä oleviin asuntoihin tai asuntojen yhteistiloihin. Avustuksen hakija ja saaja on rakennuksen omistaja, esimerkiksi asunto-osakeyhtiötalon osalta asunto-osakeyhtiö.

Avustettavia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi kulkuluiskien rakentaminen, kynnyshököjen madaltaminen, askelmien poistaminen, oviaukkojen leventäminen, kaiteiden asentaminen ja muut vastaavat toimenpiteet, joiden avulla tehdään mahdolliseksi liikkumisesteisen pääsy rakennukseen, rakennuksessa oleviin asuntoihin tai muihin tiloihin. Avustusta ei myönnetä asunnon sisäpuolisiin korjaustöihin vaan tällöin kysymykseen voi tulla lähinnä vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustus. Avustusta liikkumisesteiden poistamiseen myönnetään enintään 50 prosenttia hyväksytyistä kustannuksista.

5 Myönnetyt avustukset avustuslajeittain

Taulukko 1. Vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustus.

Vuosi	Asuntoja	Myönnetty avustus yhteensä, €
2003	3 830	11 819 367
2004	3 878	11 801 872
2005	3 341	10 816 260
2006	3 222	10 093 287
2007	1 986	6 479 621
2008	2 058	7 620 140
2009	2 466	9 588 869
2010	2 061	8 915 299
2011	2 236	9 675 069

Taulukko 2. Avustus hissien rakentamiseen.

Vuosi	Uusien hissien rakentaminen			Hissien korjaaminen			Hissiaavustukset yhteensä, M €
	Hankkeiden lkm	Uusien hissien lkm	Avustus, M €	Hankkeiden lkm	Korjattujen hissien lkm	Avustus, M €	
2003	74	168	9,3		563	11,2	20,5
2004	77	205	14,2		493	11,6	25,8
2005	91	236	17,5	225	548	14,8	32,3
2006	124	352	27,4	296	563	18,2	45,6
2007	87	183	14,4	153	341	13,3	27,7
2008	80	175	17,0	148	455	18,1	35,1
2009	64	171	14,8	176	41	3,1	17,9
2010	84	215	15,9	131	303	13,9	29,8
2011	57	144	11,0	218	502	22,8	33,8

Taulukko 3. Avustus liikkumisesteiden poistamiseen

Vuosi	Toimenpiteiden lkm	Avustus €
2003	11	64 220
2004	20	159 640
2005	31	405 750
2006	38	640 302
2007	19	251 200
2008	31	398 610
2009	40	469 670
2010	21	523 450
2011	17	328 120

Liite 3. Ikääntyneiden asumiseen ja palveluihin liittyvän tutkimus- ja kehittämisrahoituksen lähteitä

Monet tahot rahoittavat ikääntyneiden elämiseen ja asumiseen eri tavoin liittyviä hankkeita tai ohjelmia. Seuraavassa on kuvattu ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toteuttamisen kannalta keskeisiä tahoja.

Asumisen rahoitus- ja kehittämisokeskus ARA

Vuodesta 2010 lähtien ARAlla on ollut käytössään kehittämisrahoitusta, jota ARA käyttää asumisen ja asuntotuotannon tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Ympäristöministeriö ohjaa ARAn kehittämistoiminnan suuntaamista toiminnan kannalta keskeisimmille alueille. Tällä hetkellä niitä ovat: 1) erityisryhmien asuminen, 2) ARA-tuotantoon liittyvä kehittäminen, 3) asuinalueisiin liittyvä kehittäminen ja 4) energiatehokas asuntojen korjaus.

Kaste-ohjelma (sosiaali- ja terveysministeriö)

Valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste). Ohjelmassa määritellään alan uudistustyön tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Kaste-ohjelman 2012–2015 tavoitteena on, että 1) hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat ja 2) sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet ja palvelut on järjestetty asiakaslähtöisesti.

Kaste-ohjelma muodostuu kuudesta osaohjelmasta:

- I. Riskiryhmien mahdollisuutta osallisuuteen, hyvinvointiin ja terveyteen parannetaan,
- II. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja uudistetaan,
- III. Ikäihmisten palveluiden rakennetta ja sisältöä uudistetaan,
- IV. Palvelurakennetta ja peruspalveluja uudistetaan,
- V. Tieto ja tietojärjestelmät saatetaan asiakkaiden ja ammattilaisten tueksi ja
- VI. Johtamisella tuetaan palvelurakenteen uudistamista ja työhyvinvointia.

Kaste-ohjelman tavoitteiden saavuttamista ja toimeenpanoa tukevat sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissankkeiden valtionavustukset. Hankerahoitukseen on käytävissä 17,5 miljoonaa euroa vuosittain, yhteensä noin 70 miljoonaa euroa vuosina 2012–2015. Kaste-ohjelmaa toteutetaan kuntien ja kuntayhtymien, eri hallinnonalojen, järjestöjen, yritysten, tutkimus- ja kehittämissyksiköiden yhteistyönä.

Raha-automaattiyhdistys RAY

RAY on käynnistänyt Eloisa ikä -ohjelman, joka on ikäihmisiin kohdentuva avustusohjelma vuosina 2012–2017. Se luo edellytyksiä ikäihmisten hyvälle arjelle ja mielekkäälle tekemiselle. Ohjelman lähtökohdانا ovat ikäihmisten omat voimavarat ja näkemys omasta arjesta. Keskeisiä teemoja ovat ikäihmisen toimijuus, osallisuus ja yhteisöllisyys.

Ohjelmassa kehitetään yhteistyömalleja, joiden avulla vahvistetaan ikäihmisten hyvinvointia, tunnistetaan ikäihmisten arkea uhkaavat ongelmat ajoissa sekä autetaan jo ongelmia kohdanneita. Eloisa ikä -ohjelma verkottaa ikäihmisten parissa työskenteleviä järjestöjä myös perinteisen vanhustenhuollon ulkopuolelta ja tiivistää

järjestöjen välistä yhteistyötä. Ohjelmalla pyritään lisäksi vaikuttamaan yhteiskunnan ja kansalaisten asenteisiin myönteisen ikäidentiteetin vahvistamiseksi.

Ohjelmaan otetaan hankkeita ja toimintoja vuosina 2013–2015. Ohjelmaan ei ole erillistä hakua, vaan avustusten hakeminen tapahtuu RAY:n normaaleina hakuaikoina. Vuonna 2013 ohjelmaan otetaan 10–15 uutta avustuskohdetta. Avustusten hakemisesta ja avustusvalmistelusta vastaa RAY. Ohjelman koordinaattorina toimii Vanhustyön keskusliitto. RAY tukee varttuneisiin ja vanhuksiin kohdistuvaa työtä vuosittain yli 60 miljoonalla eurolla.

Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes

Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes rahoittaa tutkimus- ja kehitysprojekteja ja edistää yritysten kehittymistä. Tekesin ohjelmat ovat yrityksille ja julkisille tutkimusyksiköille tarkoitettuja rahoitus- ja asiantuntijapalveluiden kokonaisuuksia. Niitä käynnistetään aihealueille, joiden vauhdittaminen on Suomen elinkeinoelämän ja yhteiskunnan kannalta tärkeintä.

Älykäs rakennettu elinympäristö on yksi Tekesin strategian sisällöllisistä painopisteistä. Se koostuu seuraavista osa-alueista: 1) älykkäät energiajärjestelmät ja kestävä materiaalitalous, 2) elinvoimainen ja turvallinen digitaalisuutta hyödyntävä yhdyskunta sekä 3) käyttäjien tarpeisiin mukautuvat tuotteet, palvelut ja prosessit. Keskeistä on eri osa-alueiden muodostama kokonaisuus, ei niinkään yksittäiset ja erilliset asiat. Tietotekniikan kypsyys ja edullisuus mahdollistaa uudenlaisten sulautettujen ratkaisujen kehittämisen erilaisiin arjen tarpeisiin. Kaupungistuminen voimistaa merkittävästi näihin nojaavan liiketoiminnan kasvua.

Rakennettu ympäristö 2009–2014-ohjelman lähtökohtana ovat rakennetun ympäristön käyttäjien tarpeet ja niiden asettamat vaatimukset kiinteistö- ja rakennusallalle. Ohjelma kohdistuu erityisesti korjaus- ja infrarakentamiseen.

Innovaatiot sosiaali- ja terveyspalveluissa 2012–2015-ohjelman visiona ovat innovaatiotoiminnan avulla uudistuneet sosiaali- ja terveyspalvelut sekä lisääntyneet liiketoimintamahdollisuudet. Ohjelman tavoitteina ovat vaikuttavat ja asiakaslähtöiset sosiaali- ja terveyspalvelut, lisääntynyt ennaltaehkäisevä toiminta sekä monipuolistunut kumppanuus ja yhteistyö. Yritykset, kunnat, sairaanhoitopiirit ja järjestöt voivat hakea ohjelmasta rahoitusta jatkuvasti.

Päätymässä olevassa Tila-ohjelmassa on edistetty tiloihin liittyvää liiketoimintaa ja kansainvälistä kilpailukykyä. Ohjelman kautta on kehitetty tiloihin liittyvää käyttäjäosaamista sekä painotettu tilojen muuttuvia käyttäjätarpeita esim. asumisen ja hyvinvoinnin tiloissa.

Valmistelussa on Edelläkävijämarkkinat strategisen uudistumisen välineenä -ohjelma. Sen tavoitteena on vaikuttaa kysyntälähtöisten innovaatioiden syntymiseen ja markkinoiden uudistumiseen. Tekesin tavoitteena on edistää innovaatioita julkisissa hankinnoissa rahoituksen, verkostoitumisen ja erilaisten toimijoiden yhteistyön keinoin.

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra uudisti vuonna 2011 strategiaansa ja toimintamalliaan ja asetti tavoitteekseen kestävän hyvinvoinnin edelläkävijyyden. Sitra keskittyy jatkossa kahteen kestävän hyvinvoinnin teema-alueeseen: ekologisesti kestävä elämäntavat ja luonnonvarojen älykäs käyttö sekä elinvoimainen ihminen ja kannustavat rakenteet. Teemat ovat pitkäkestoisia ja niitä toteutetaan kahdesta kolmeen vuotta kestävien konkreettisten projektien avulla.

Elinvoimainen ihminen ja kannustavat rakenteet teema-alueella Sitra kannustaa ottamaan enemmän vastuuta omasta ja läheisten hyvinvoinnista. Teema-alueella

luodaan keinoja ja kannusteita, joiden avulla ihmiset voivat osallistua yhteisen hyvän edistämiseen sekä ottamaan vastuuta läheisistään. Tavoitteena on olla mukana siirtämässä terveydenhuollon painopistettä terveyden edistämiseen sairauksien hoitamisen sijaan. Lisäksi kehitetään ja levitetään hyvinvointia edistäviä rahoitus- ja palvelumalleja ja edistetään myös sosiaalisten ja hyvinvointiin liittyvien ongelmien ratkaisuun tähtäävää liiketoimintaa.

Ekologisesti kestävät elämäntavat ja luonnonvarojen älykäs käyttö teema-alueella Sitra luo edellytyksiä ekologisesti kestäväälle yhteiskunnalle vaikuttamalla elämäntapoihin ja luonnonvarojen käyttöön.

Sitra voi tapauskohtaisesti myöntää hankerahoitusta teema-alueiden toimintaa tukeville tutkimus- ja kokeiluhankkeille. Mahdollisia hankkeita tarkastellaan tapauskohtaisesti ilman erillistä budjettia. Sitra ei myönnä vastikkeettomia tukia tai avustuksia yksittäisille yrityksille.

KUVAILEHTI

<i>Julkaisija</i>	Ympäristöministeriö Rakennetun ympäristön osasto		<i>Julkaisu-aika</i> Elokuu 2012	
<i>Tekijä(t)</i>				
<i>Julkaisun nimi</i>	Ehdotus ikääntyneiden asumisen kehittämishjelmaksi vuosille 2012–2015			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Ympäristöministeriön raportteja 16 2012			
<i>Julkaisun teema</i>				
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>				
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Hallitusohjelman mukaisesti ympäristöministeriö asetti työryhmän valmistelemaan ehdotusta ikääntyneiden asumisen kehittämishjelmaksi vuosille 2012–2015 ja siihen liittyväksi toimintasuunnitelmaksi.</p> <p>Työryhmä oli laajapohjainen ja poikkihallinnollinen. Siinä olivat edustettuina ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sisäasiainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA), Raha-automaattiyhdistys (RAY), Terveystieteiden tutkimuskeskus (TEKES), Sitra, Suomen Kuntaliitto, Lahden kaupunki, Kiinteistöliitto, RAKLI, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ja Senioriliike Ry.</p> <p>Työryhmä piti ikääntyneiden asumisolojen parantamista merkittävänä haasteena. Se koskettaa vuonna 2030 lähes 1,5 miljoonaa 65 vuotta täyttäneitä ihmistä. Asuntoina tämä tarkoittaa 1 miljoonaa asuntoa. Ehdotettujen toimenpiteiden kautta vastataan ikääntyvän väestön asumistarpeisiin ja asumista tukevien palvelujen kehittämiseen. Asuntojen ja asuinrakennusten korjaaminen on keskeisin toimenpide.</p> <p>Työryhmän ehdotukset käsittelivät keinoja olemassa olevan asuntokannan korjaamisen edistämiseksi ja asuinalueiden kehittämiseksi ikääntyneiden näkökulmasta sekä myös uudenlaisia asumisratkaisuja, palveluasumisen kehittämistä ja asumista tukevien palvelujen järjestämistä.</p> <p>Esteettömyyden ja turvallisuuden lisääminen nähtiin merkittävimpänä ratkaisuna ikääntyneiden kotona asumisen tukemisessa. Tässä tarvitaan valtion rahoitusta hissiavustuksen ja asuntojen korjausavustusten muodossa. Työryhmä piti tärkeänä myös ikääntyneiden asumistarpeiden ennakointia ja niihin varautumista sekä valtion, kuntien että yksittäisten kansalaisten näkökulmasta. Kuntien kokonaisvaltaisen ja strategisen suunnittelun parantaminen ja sitä kautta kuntien toimet ikääntyneiden asumisessa on avainkysymys. Lisäksi ehdotukset sisälsivät useita kehittämishankkeita, joiden rahoitukseen esitettiin käytettäväksi nykyistä T&K-rahoitusta.</p>			
<i>Asiasanat</i>	Asuminen, asuinolot, ikääntyneet, kehittämishjelma, esteettömyys, korjausrakentaminen			
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Ympäristöministeriö			
	ISBN 978-952-11-4068-6 (PDF)		ISSN 1796-170X (verkkokj.)	
	<i>Sivuja</i> 52	<i>Kieli</i> suomi	<i>Luottamuksellisuus</i> julkinen	
<i>Julkaisun myynti/ jakaja</i>	Julkaisu on saatavana vain internetistä: www.ymparisto.fi/julkaisut			
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Ympäristöministeriö			
<i>Painopaikka ja -aika</i>	Helsinki 2012			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet Avdelningen för den byggda miljön	Datum Augusti 2012
Författare		
Publikationens titel	Ehdotus ikääntyneiden asumisen kehittämishjelmaksi vuosille 2012–2015 (Förslag till utvecklingsprogram för äldreboende 2012–2015)	
Publikationsserie och nummer	Miljöministeriets rapporter 16 2012	
Publikationens tema		
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt		
Sammandrag	<p>I enlighet med regeringsprogrammet tillsatte miljöministeriet en arbetsgrupp för att utarbeta ett förslag till utvecklingsprogram för äldreboende 2012–2015 med tillhörande handlingsplan.</p> <p>Arbetsgruppen var bredbasig och tvärsektoriell. I gruppen fanns representanter för miljöministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, inrikesministeriet, kommunikationsministeriet, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA), Penningautomatföreningen (RAY), Institutet för hälsa och välfärd, Tekes – utvecklingscentralen för teknologi och innovationer, Sitra, Finlands Kommunförbund, Lahtis stad, Fastighetsförbundet, RAKLI, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry och Finlands Seniorrörelse rf.</p> <p>Arbetsgruppen ansåg att det är en betydande utmaning att förbättra boendeförhållandena för äldre. År 2030 kommer uppemot 1,5 miljoner personer som fyllt 65 år att beröras av detta. Det betyder 1 miljon bostäder. Genom de föreslagna åtgärderna kan man svara på boendebreven hos den åldrande befolkningen och utveckla service som stöder boendet. Den viktigaste åtgärden är att renovera bostäder och bostadsbyggnader.</p> <p>Arbetsgruppens förslag omfattade metoder för att främja reparation av det befintliga bostadsbeståndet och utveckla bostadsområdena ur de äldres perspektiv samt nya slag av boendelösningar, utvecklande av serviceboendet och ordnande av service som stöder boendet.</p> <p>I stödjandet av att äldre bor hemma ansågs de viktigaste lösningarna vara ökad tillgänglighet och trygghet. För detta behövs statlig finansiering i form av hissunderstöd och understöd för reparation av bostäder. Arbetsgruppen ansåg det också vara viktigt att kunna förutse de äldres boendebehov och förbereda sig på dessa ur såväl statens, kommunernas som de enskilda medborgarnas synvinkel. En central fråga är förbättrandet av kommunernas övergripande och strategiska planering och därmed kommunernas åtgärder i fråga om boendet för äldre. Förslagen innefattade också ett flertal utvecklingsprojekt som det föreslogs att ska finansieras inom ramen för den nuvarande forsknings- och utvecklingsfinansieringen.</p>	
Nyckelord	Boende, boendeförhållanden, äldre, utvecklingsprogram, tillgänglighet, ombyggnad	
Finansiär/ uppdragsgivare	Miljöministeriet	
	ISBN 978-952-11-4068-6 (PDF)	ISSN 1796-170X (online)
	Sidantal 52	Språk Finska
		Offentlighet Offentlig
Beställningar/ distribution	Publikationen finns endast på internet: www.ymparisto.fi/julkaisut	
Förläggare	Miljöministeriet	
Tryckeri/tryckningsort och -år	Helsingfors 2012	

Ympäristöministeriön asettama laajapohjainen ja poikkihallinnollinen työryhmä valmisteli ehdotuksen ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaksi vuosille 2012–2015 ja siihen liittyväksi toimintasuunnitelmaksi.

Työryhmä pitää ikääntyneiden asumisolojen parantamista merkittävänä haasteena. Se koskettaa vuonna 2030 lähes 1,5 miljoonaa 65 vuotta täyttäneitä ihmistä. Asuntoina tämä tarkoittaa 1 miljoonaa asuntoa. Ehdotettujen toimenpiteiden kautta vastataan ikääntyvän väestön asumistarpeisiin ja asumista tukevien palvelujen kehittämiseen. Asuntojen ja asuinrakennusten korjaaminen on keskeisin toimenpide.

Ehdotukset käsittelevät keinoja olemassa olevan asuntokannan korjaamisen edistämiseksi ja asuinalueiden kehittämiseksi ikääntyneiden näkökulmasta sekä myös uudenlaisia asumisratkaisuja, palveluasumisen kehittämistä ja asumista tukevien palvelujen järjestämistä. Esteettömyyden ja turvallisuuden lisääminen nähtiin merkittävimpänä ratkaisuna ikääntyneiden kotona asumisen tukemisessa. Myös ikääntyneiden asumistarpeiden ennakointi ja niihin varautuminen sekä valtion, kuntien että yksittäisten kansalaisten näkökulmasta on tärkeää. Kuntien kokonaisvaltaisen ja strategisen suunnittelun parantaminen ja sitä kautta kuntien toimet ikääntyneiden asumisessa on avainkysymys.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN 978-952-11-4068-6 (PDF)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)